

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Lenka Jelínková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jelínková Lenka

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Litoměřice

Název práce

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Anglický název

Psychological and social aspects of unemployment

Cíle práce

Cílem diplomové práce je analýza psychologických a sociálních aspektů nezaměstnanosti, tj. zjištění úrovně života nezaměstnaných jedinců, co pro tyto jedince znamená význam práce, zda a v jaké míře je jim poskytována sociální opora, jaký dopad má ztráta zaměstnání z psychologického hlediska na nezaměstnaného jedince. Pro dosažení cíle budou v teoretických východiscích práce analyzovány dostupné zdroje informací a v rámci vlastního výzkumu bude provedeno empirické šetření v podobě dotazníků.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude vycházet ze studia odborné literatury. V empirické části budou použity vhodné metody spadající do kvantitativní metodologie a sběr dat bude realizován pomocí strukturovaného dotazníku. Výsledky budou zpracovány a interpretovány v diskusi a závěru diplomové práce.

Harmonogram zpracování

Přehled bibliografie k tématu, formulace zadání práce: listopad 2013 – prosinec 2013

Analýza dostupných zdrojů, zpracování teoretické části: leden 2014 – červenec 2014

Tvorba nástrojů pro empirické šetření a jeho realizace: srpen 2014 – prosinec 2014

Zpracování a vyhodnocení výsledků, zpracování diplomové práce do finální podoby: leden 2015 – březen 2015

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

nezaměstnanost, význam práce pro člověka, sociální opora, motivace, osobnost, sebedůvěra

Doporučené zdroje informací

ARMSTRONG, M. Human Resource Management Practice. London and Philadelphia: Kogan Page, 2006. ISBN 0-7494-4631-5.

BROŽOVÁ, D. Společenské souvislosti trhu práce. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-16-4.

BUCHTOVÁ, B. a kol. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-9006-8.

KEBZA, V. Psychosociální determinanty zdraví. Praha: Akademia, 2005. ISBN 80-200-1307-5.

MAREŠ, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-08-3.

NAKONEČNÝ, M. Psychologie osobnosti. Praha: Academia. 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P. Trh práce, nezaměstnanost a sociální politika. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

Vedoucí práce

Kebza Vladimír, prof. PhDr., CSc.

Termín odevzdání

březen 2015

Elektronicky schváleno dne 20.10.2014

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20.10.2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 4. 3. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. PhDr. Vladimíru Kebzovi, CSc. za čas věnovaný poskytování odborných konzultací, za cenné rady, metodické vedení a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Děkuji doc. Ing. Marii Prášilové, CSc. za poskytnutí odborné konzultace ohledně statistických metod. Rovněž děkuji pracovníkům Úřadu práce ČR za jejich vstřícnost při provádění dotazníkového šetření.

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Psychological and social aspects of unemployment

Souhrn

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou nezaměstnanosti, především jejími psychologickými a sociálními aspekty. V teoretické části práce je vymezen pojem nezaměstnanost, včetně jejího členění a vývoje. Též je zmíněna důležitost vzdělávání, spolupráce s úřady práce a možnosti rekvalifikace. Podrobněji jsou popsány psychologické a sociální aspekty. Mezi sociální je zařazen například význam práce pro člověka, tolik důležitá sociální opora, taktéž i problém chudoby. U psychologických aspektů je rozpracována osobnost člověka, víra v sebe sama a míra sebevědomí. Dále je zmíněna odolnost člověka, jeho umění odolávat stresu, zátěži a s ní související optimismus, pozitivní myšlení, životní styl a volný čas i často zmiňovaný well-being. Také jsou uvedeny sociálně patologické jevy, které se vlivem nezaměstnanosti objevují stále častěji. Empirická část analyzuje problematiku nezaměstnanosti občanů Šluknovského výběžku, v současnosti registrovaných na Úřadech práce ve Varnsdorfu a Rumburku. V diskusi a závěrečné části práce jsou interpretovány výsledky šetření.

Summary

This diploma thesis deals with issues of unemployment, especially its psychological and social aspects. The conception of unemployment, including its classification and development, is defined in the theoretical part of the thesis. It is also mentioned the importance of education, the cooperation with job centres and the possibilities of retraining. The psychological and the social aspects are described in detail. For example the importance of work for people is classified as social aspect, so it is the vital social support and also the issues of poverty. The human personality, the self-confidence and its degree is developed in psychological aspects. There are also mentioned the resistance of a human being, the skills to resist stress, the burdens and related optimism, the positive thinking, the lifestyle and the leisure time as well as frequently mentioned well-being. It is also presented the socio-pathological phenomena that occur more frequently due to the influence of unemployment. The empirical part analyses the issues of unemployed citizens in Sluknovsky Region currently registered at job centres in Varnsdorf and Rumburk. The results of the research are interpreted in the discussion and the final part of the thesis.

Klíčová slova: nezaměstnanost, význam práce pro člověka, rekvalifikace, sociální opora, motivace, osobnost, sebedůvěra, optimismus

Keywords: unemployment, importance of the work for people, retraining, social support, motivation, personality, self-confidence, optimism

Obsah

1. Úvod	9
2. Cíl práce a metodika	11
2.1. Cíl práce.....	11
2.2. Metodologie	11
3. Teoretická východiska	13
3.1. Problematika nezaměstnanosti	13
3.1.1. Vymezení pojmu nezaměstnanost	14
3.1.2. Členění nezaměstnanosti.....	15
3.1.3. Vývoj nezaměstnanosti v ČR.....	17
3.1.3.1. Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ostatních zemích.....	19
3.1.4. Vzdělání	22
3.1.4.1. Vzdělávání osob ze sociokulturního prostředí.....	23
3.1.5. Trh práce	24
3.1.6. Úřad práce – kontaktní pracoviště ve Šluknovském výběžku	25
3.1.7. Možnosti při hledání nového zaměstnání - rekvalifikace	27
3.2. Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti	28
3.2.1. Význam práce pro člověka	29
3.2.2. Chudoba a její důsledky.....	30
3.2.3. Sociální opora a sociální vztahy v nezaměstnanosti.....	32
3.2.4. Motivace a komunikace	33
3.2.5. Osobnost člověka.....	35
3.2.6. Odolnost - umění člověka odolávat stresu a zátěži.....	36
3.2.7. Sebevědomí.....	37
3.2.8. Optimismus a pozitivní myšlení	37
3.2.9. Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy.....	40
3.2.10. Životní styl a volný čas	41
3.2.11. Osobní pohoda (well-being)	42

4. EMPIRICKÁ ČÁST.....	44
4.1. Výzkum.....	44
4.1.1. Popis zkoumaného vzorku a charakteristika respondentů	44
4.1.2. Metody a techniky výzkumu.....	44
4.1.3. Cíl výzkumu.....	45
4.1.4. Stanovení hypotéz.....	45
4.2. Výsledky.....	46
4.2.1. Výsledky dotazníkového šetření.....	46
4.2.2. Statistické zpracování hypotéz.....	61
4.2.2.1. Testování v kontingenčních tabulkách	61
4.2.2.2. Ověření hypotéz.....	61
5. Diskuse.....	72
6. Závěr	77
7. Seznam použitých zdrojů.....	80
8. Seznam grafů a tabulek	86
9. Přílohy	89
9.1. Dotazník.....	89

1. Úvod

Nezaměstnanost, pojem, který se stal fenoménem současnosti. Jedná se o problém celé společnosti, především je ale problémem nezaměstnaného jedince, a to v rovině psychologické, ekonomické, sociální i zdravotní. Dlouhodobá ztráta zaměstnání je pro většinu jedinců spojena s materiálními omezeními i úbytkem sociálních vztahů a vazeb. Snižuje psychickou odolnost ve smyslu nízkého sebevědomí, jedinec sám sebe vnímá negativně, objevují se u něho depresivní nálady, jež mohou mít za následek různá onemocnění, v některých případech způsobuje i poruchy osobnosti. Taktéž jejím vlivem ubývá motivace k hledání nového zaměstnání. To vše může mít za následek i zvýšení výskytu sociálně patologických jevů.

Práce představuje pro většinu nezaměstnaných osob jediný způsob obživy. Prostřednictvím zaměstnání, mimo materiálních prostředků, je získáván určitý sociální status a prestiž, je vytvářena hodnota volného času, rozvíjena identita osobnosti, tvořivost a kreativita. Práce je tedy nejen zdrojem obživy, ale pro některé jedince smysluplnou činností, zálibou či životním stylem.

Tato diplomová práce se zabývá psychologickými a sociálními aspekty nezaměstnanosti. Je složena z teoretické a empirické části, které jsou rozčleněny na kapitoly a podkapitoly.

První kapitola představuje problematiku nezaměstnanosti. Definiuje pojem nezaměstnanost, uvádí její členění i vývoj. V souvislosti s tímto pojmem zmiňuje i chudobu s jejími důsledky. Zohledněno je i tolik důležité vzdělávání a rekvalifikace.

Ve druhé kapitole jsou uvedeny již zmíněné sociální a psychologické aspekty nezaměstnanosti, jako je význam práce pro člověka, důležitá sociální opora, motivace a komunikace při ztrátě zaměstnání. Též je zde obecně definována osobnost jedince a s ní související odolnost v těžkých životních situacích. V neposlední řadě jsou popsány pojmy, jako je sebevědomí, optimismus a pozitivní myšlení.

Empirická část práce je věnována dotazníkovému šetření, vlastním poznatkům a zhodnocení výsledků výzkumu. Prvotně jsou stanoveny hypotézy, uveden popis

zkoumaného vzorku, včetně zvolené metody a v kontaktních pracovištích ÚP ve Šluknovském výběžku, kde je nezaměstnanost závažným problémem, provedeno dotazníkové šetření. Zjištěná data jsou znázorněna v grafech a doplněna o příslušné komentáře, hypotézy jsou ověřeny pomocí statistických metod. V diskusi jsou interpretovány a porovnávány výsledky šetření. V závěru jsou navržena příslušná opatření.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem diplomové práce je analýza psychologických a sociálních aspektů nezaměstnanosti, tj. zjištění úrovně života nezaměstnaných jedinců, významu práce pro tyto jedince, zda je jim poskytována sociální opora, zda je možné přistupovat ke ztrátě zaměstnání pozitivně. Dále jaký dopad má ztráta zaměstnání z psychologického hlediska na nezaměstnaného jedince a jak dalece je vnímána sebedůvěra při dlouhodobé nezaměstnanosti. S tímto souvisí otázka, zda je možné zmírnit negativní psychologické aspekty plynoucí ze ztráty zaměstnání. V posledních kapitolách práce je cílem popsat nejpodstatnější získané poznatky a v závěru navrhnout možná řešení dané situace.

Pro dosažení cílů jsou v teoretických východiscích práce analyzovány dostupné zdroje informací týkající se vymezení pojmu nezaměstnanosti a jejího členění, s ní související chudoby, dále významu práce, sociální opory, sebevědomí apod. V rámci vlastního výzkumu je vytvořen dotazník, provedeno empirické šetření a stanoveny hypotézy, které jsou na základě výsledků dotazníkového šetření statisticky zpracovány a následně potvrzeny či vyvráceny.

2.2. Metodologie

Teoretická část práce vychází ze studia odborné literatury, které je východiskem ke zpracování problematiky. Především z oblasti trhu práce, nezaměstnanosti a sociální politiky, pozitivní psychologie, psychologie zdraví i psychologie osobnosti. V neposlední řadě jsou využity informace z integrovaného portálu MPSV, ČSÚ apod. Cílem je vymezit stěžejní problémy tématu diplomové práce.

V empirické části práce je použita metoda spadající do kvantitativní metodologie s technikou strukturovaného anonymního dotazníku. Podrobně je rozpracováno vyhodnocení dotazníkového šetření týkající se nezaměstnaných jedinců ve Šluknovském výběžku.

Anonymní dotazník je rozdělen na tři části: sociodemografické údaje, údaje obsahující problematiku nezaměstnanosti (dlouhodobá či krátkodobá nezaměstnanost, spolupráce s Úřadem práce, snížení životní úrovně, vzdělání, rekvalifikace apod.) a údaje týkající se náhledu nezaměstnaných jedinců na stávající životní situaci (vztahy, sociální opora, sebevzdělávání, sebedůvěra apod.) Dotazníkové otázky jsou převážně uzavřené, některé polootevřené.

Výběr respondentů je nenáhodný, osloveno jich bylo 200 s pomocí pracovníků kontaktních pracovišť ve městech Varnsdorf a Rumburk. Výsledky výzkumného šetření se statistickými výpočty jsou uvedeny v diskusi a v závěru práce.

3. Teoretická východiska

3.1. Problematika nezaměstnanosti

Problematika nezaměstnanosti je fenoménem současnosti, věnuje se jí nespočet autorů a studií. Nezaměstnanost je jevem nejdiskutovanějším i nejsledovanějším, a to nejen z pohledu tržní ekonomiky, ale především z hlediska sociálního a psychologického. Ekonomická sféra nevyužívá všechny pracovní zdroje, v sociální oblasti jsou mezi společenskými skupinami výrazně prohlubovány sociální rozdíly v kvalitě života i v životní úrovni a z hlediska sociálně-psychologického jde především o obavy ze ztráty zaměstnání, o jejich růst. Při dlouhodobé nezaměstnanosti se snižuje nejen chuť i potřeba pracovat, ale jedinec ztrácí svou kvalifikaci. S nezaměstnaností stoupá riziko sociálního vyloučení ze společnosti a s tím související nárůst kriminality. Rizikem je pro některé skupiny absolventů středních škol, pokud se včas nezačlení do pracovního života. Tito se mohou dostat mimo pracovní trh a postupně se stávají trvalými adepty na sociální péči a podporu (Nový, Surynek a kol., 2006).

Dle K. Paulíka (2012) přichází ztrátou zaměstnání člověk nejen o „chléb“, ale především o status, a to se všemi konsekvencemi, jako je například změna způsobu trávení volného času, stravování a oblékání, také změna bydliště apod.

Nezaměstnanost přináší pokles životní úrovně a komplex psychosociálních, psychických, behaviorálních i zdravotních dopadů na život nezaměstnaných jedinců (Kebza, 2005).

V zahraniční literatuře se lze ve spojitosti s nezaměstnaností dočíst, že mimo výše uvedené souvisí i s nadbytečností v organizacích, které úmyslně snižují počty zaměstnanců v souvislosti zavádění nových technologií. V takovémto případě se zaměstnávají lidé jen na kratší dobu, což počty nezaměstnaných osob zvyšuje. Jak zmiňuje M. Armstrong (2006), vysoká úroveň nezaměstnanosti trvá, stále více lidí pracuje samostatně, většinou proto, že musejí. Jsou stále více běžnější krátkodobé pracovní smlouvy, některé organizace nenabízejí „celoživotní kariéru“. I přesto většina lidí považuje své zaměstnání za dlouhodobé, především starší generace, která chce mít jistotu práce.

Jednoduché vysvětlení, ani řešení nezaměstnanosti neexistuje. „Nezaměstnanost není jednoduchým problémem s jednoduchým řešením.“, uvádí ve své publikaci G. Mankiw (1999, str. 565).

3.1.1. Vymezení pojmu nezaměstnanost

Nezaměstnanost lze chápat jako stav na pracovním trhu, kde „nabídka práce“, respektive její část, není schopna či ochotna nalézt placené zaměstnání. Dle výkladu psychologického slovníku P. Hartla a H. Hartlové (2000) je nezaměstnanost nazývána situací, kdy ve společnosti existuje skupina lidí, jež mohou pracovat a z větší části chtějí, ale nemohou, důvodem je nedostatek pracovních příležitostí.

D. Brožová (2003) nezaměstnanost pokládá za složitý společenský problém, který má multidimenzionální důsledky. Ztráta zaměstnání je nepříjemnou záležitostí pro většinu jedinců, znamená ztrátu sociálních kontaktů i vztahů. Autorka se zabývá nezaměstnaným jedincem a uvádí, že nezaměstnaný je ten, kdo nemá placené zaměstnání, ale je schopný pracovat a nastoupit během určité doby do zaměstnání, tedy ten, kdo aktivně hledá.

Dle pohledu P. Mareše (2002, str. 16) není zaměstnaný každý, kdo pracuje a současně nezaměstnaný, kdo nepracuje. V tomto ohledu je nutno odlišit placenou práci, tedy zaměstnání a práci neplacenou, práci pro vlastní potěšení. „Stejně tak být nezaměstnaný neznámá být mimo trh práce, ale znamená to nemoci se na něm prosadit a zůstat tedy v konkrétním okamžiku na straně nerealizované nabídky.“ Taktéž při vymezení nezaměstnanosti nachází shodu v tom smyslu, že za nezaměstnané lze považovat ty osoby, které jsou současně schopny práce, chtějí být zaměstnané a jsou zároveň bez zaměstnání. Výše zmíněné požadavky jsou obsahem definice nezaměstnanosti dle Mezinárodního úřadu práce ILO v Ženevě. Souhrnem je tedy nezaměstnanost založena na tom, že jsou osoby schopné práce vyřazeny z placeného zaměstnání a se svým zařazením se nespokojují a hledají zaměstnání nové.

Stále je většina jedinců, kteří pracovat chtějí a práci aktivně hledají, i přes skutečnost, že je práce nedostatek. V. Kebza (2005) připomíná, že nedostatek práce jako takové není podstatou nezaměstnanosti, ale je to nedostatek placeného zaměstnání, což je práce vykonávaná na smluvním podkladě, jenž zahrnuje finanční odměnu.

3.1.2. Členění nezaměstnanosti

Nezaměstnanost lze analyzovat dle různých kritérií. Nejčastěji se mluví o nezaměstnanosti dlouhodobé a krátkodobé. O nezaměstnanosti, jako závažném společenském problému, mluvíme v závislosti na délce trvání. Ta, jež trvá krátce, nepůsobuje žádné závažné problémy. Pokud se ale dlouhodobě nezaměstnaným jedincům nedaří práci najít, stává se problémem a může vést k existenčním potížím celé rodiny (Brožová, 2003).

Mnoho autorů rozlišuje nezaměstnanost, respektive její stavy na frikční, strukturální, cyklickou, skrytou, neúplnou a nepravou.

Frikční nezaměstnanost vzniká důsledkem neustálého pohybu jedinců mezi pracovními místy či příležitostmi. Firmy vznikají a zanikají, dochází k organizačním i technologickým změnám, proto jsou někteří jedinci propuštěni, jiní nabíráni. Do této skupiny řadíme jedince, jež hledají jinou, lépe placenou práci, dále také ty, kteří se stěhují a hledají práci v novém bydlišti a nesmíme zapomenout na ty, co hledají nové zaměstnání (Buchtová a kol., 2002).

P. Mareš (2002) popisuje frikční nezaměstnanost podobně, jde o přesuny osob mezi pracovními místy, ať motivované vlastními potřebami či vlivem ekonomického vývoje, příkladem jsou lidé vstupující na trh práce poprvé. Pro tento druh nezaměstnanosti je příznačné, že se jedná o běžné změny zaměstnání, ve většině případů o změny krátkodobé. Tyto změny mohou být způsobeny dobou strávenou hledáním zaměstnání nebo strukturou pracovního trhu či podmínkami nezaměstnanosti.

Strukturální nezaměstnanost dle B. Buchtové (2002) představuje složitější poruchu, je vyvolána klesající poptávkou po práci v odvětví, které produkuje výše uvedené statky, čímž je způsoben útlum určitých odvětví. Důsledkem tohoto útlumu je pro vzniklou nezaměstnanost charakteristické, že uvolněná pracovní síla nachází možnost uplatnění na pracovních pozicích, jež vyžadují jinou kvalifikaci. Jde tedy o nerovnováhu pracovních trhů na regionální úrovni.

Jak uvádí P. Mareš (2002) je strukturální nezaměstnanost způsobena rozpadem neefektivních podniků a organizací. Důvodem je eliminace starých odvětví, jsou

požadovány nové profese. Jde tedy o nerovnováhu mezi pracovní silou a požadavky zaměstnavatelů po určitém typu práce. Paradoxem této nezaměstnanosti je skutečnost, že mezi nezaměstnané mohou upadnout i vysoce kvalifikovaní pracovníci, jejichž kvalifikace díky změnám výroby ztrácí smysl na pracovním trhu, a tudíž není dále potřebná. Taktéž se zmiňuje o jiné části nezaměstnanosti, tzv. technologické, jež je dána poklesem poptávky po pracující síle v důsledku rozvíjejícího se technického a technologického vývoje, když právě tato pracovní síla je nahrazována technikou.

Cyklická nezaměstnanost souvisí s cyklickým poklesem výkonu ekonomiky, je tedy spjata s poklesem celkové poptávky v ekonomice (Buchtová a kol., 2002). V tomto případě hovoří P. Mareš (2002) o nezaměstnanosti z nedostatečné poptávky po zboží. V souvislosti s cyklickou nezaměstnaností uvádí i sezónní nezaměstnanost. Jde o pravidelnou nezaměstnanost spojenou s přírodními cykly, zejména ve službách spojených s turistickým ruchem, zároveň je charakteristická pro zemědělství.

Skrytá nezaměstnanost, tzv. „skrytá pracovní síla“ je jakousi formou nezaměstnanosti, kde se nezaměstnané osoby neregistrují, a to i přesto, že nemají práci a ani ji nehledají. Z velké části do tohoto druhu nezaměstnanosti řadíme mladistvé a vdané ženy, především ženy v domácnosti či ženy těhotné. Dále do této skupiny patří osoby vysokého věku, které odcházejí do předčasného důchodu i osoby zařazené do různých programů pro nezaměstnané, jako jsou rekvalifikace nebo veřejně prospěšné práce apod. (Mareš, 2002).

Neúplnou nezaměstnaností někteří autoři nazývají tzv. existenci pracovníků akceptujících práci na snížený úvazek, nebo práci, při níž není plně využita jejich kvalifikace. Ve většině případů jde o zkrácenou pracovní dobu či sdílení jednoho pracovního místa, o něž se dělí dvě osoby. Práce na zkrácený úvazek i sdílení pracovního místa znamená pro zaměstnavatele více umístěných osob a zároveň snížení mzdových nákladů (Mareš, 2002).

V nepravé nezaměstnanosti jde o nezaměstnané osoby, které se snaží podporu v nezaměstnanosti spíše čerpat, než si práci hledat. Do této skupiny patří i registrované osoby pracující nelegálně v šedé i neformální ekonomice (Mareš, 2002).

D. Brožová (2003) také uvádí, že nezaměstnanost lze analyzovat dle jiného kritéria, a to, zda jsou pracovníci zaměstnaní *dobrovolně* či *nedobrovolně*. Dobrovolně nezaměstnaní jedinci jsou ochotni přijmout práci pouze za vyšší mzdu, než je na příslušném odvětvovém trhu práce, tzn. že hledají lepší práci, nejsou ochotni přijmout práci, jež není placena dle jejich představ. Naproti tomu nedobrovolně nezaměstnaní jedinci by přijali práci za mzdu převládající na trhu, leckdy i za nižší, ale i přesto práci najít nemohou. Tato nezaměstnanost postihuje jedince, pro něž je obtížné změnit profesi.

Dle metodiky Eurostatu, jež je vypracována na základě doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO), jsou za nezaměstnané osoby považovány všechny patnáctileté a starší osoby, bydlící zpravidla na sledovaném území a současně splňující níže uvedené tři podmínky ILO v průběhu referenčního týdne:

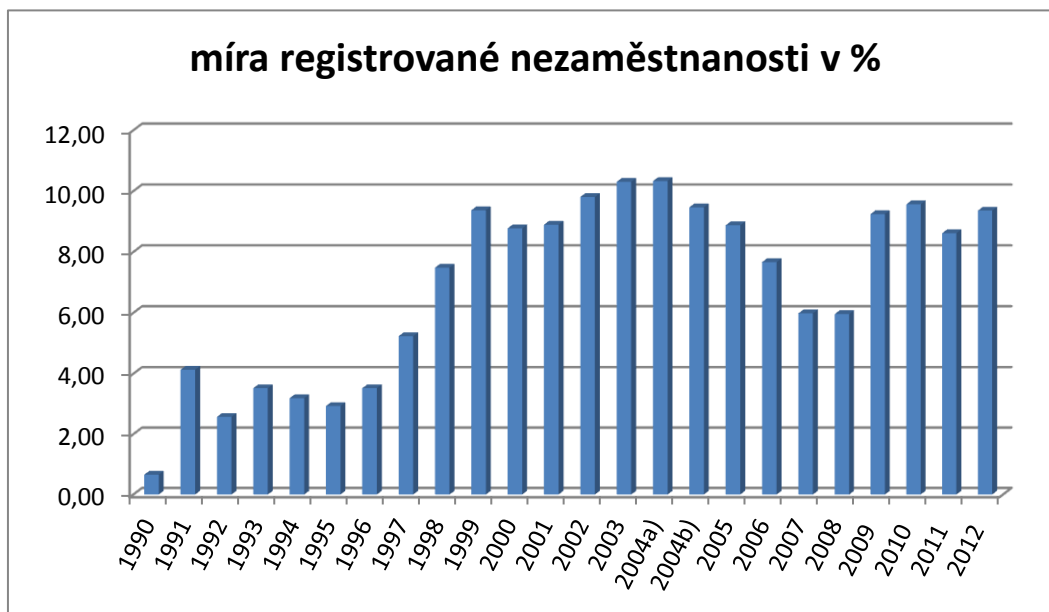
- osoby nezaměstnané,
- osoby připravené nastoupit do zaměstnání nebo sebezaměstnání, a to ihned či nejpozději do 2 týdnů,
- osoby hledající aktivně práci během posledních 4 týdnů. Zařadit lze i osoby nehledající práci, a to z důvodu, že ji už našly a jsou schopny do 14 dnů nastoupit (ČSÚ, 2014).

3.1.3. Vývoj nezaměstnanosti v ČR

Nezaměstnanost nebyla do roku 1989 oficiálně vykazována, v České republice je sledována až od 90. let 20. století, kdy došlo k poměrně nízkému nárůstu. Důvodem bylo zrušení některých institucí a podniků. V tzv. „první vlně“ nezaměstnanosti byli kvalifikovaní pracovníci, tito nacházeli uplatnění v soukromém sektoru nebo v sektorech státní správy, pojišťovnictví a bankovníctví (Brožová, 2003).

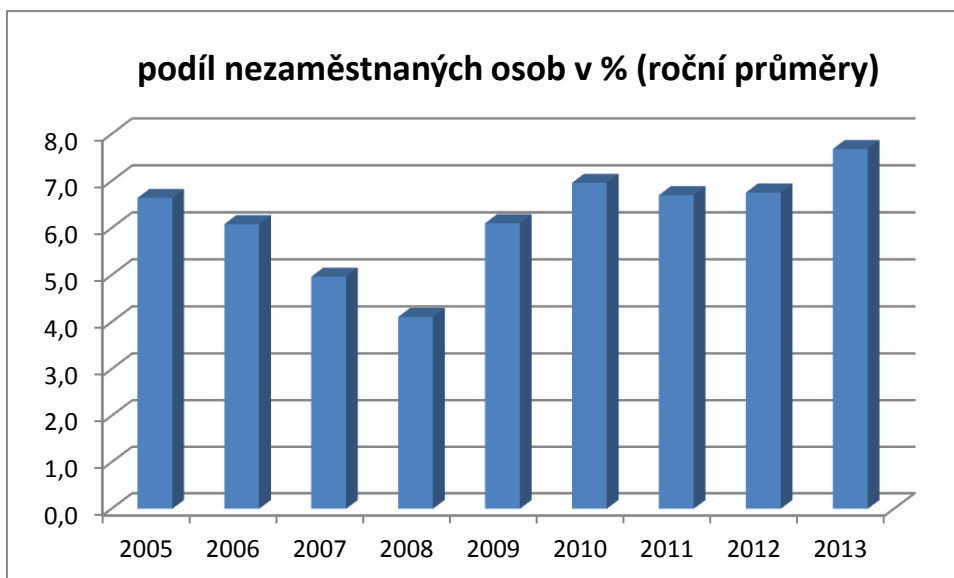
Vyjádření nezaměstnanosti, respektive její vývoj, je výstižnější pomocí míry registrované nezaměstnanosti, a to procentním podílem nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo čili pracovní sílu vytvářejí společně nezaměstnané i zaměstnané osoby (Helísek, 2002).

Na základě výše zmíněné míry nezaměstnanosti je možné zhodnocení aktuálního stavu ekonomiky. Současně lze zjistit, jak je hospodářství ovlivněno nezaměstnaností (Kraft, Bednářová, Kocourek, 2012).

Graf 1: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ČR od roku 1990 do roku 2012 - stav k 31. 12. (MPSV, ČSÚ, 2014).

Jak dokládá graf č. 1, pohybovala se míra nezaměstnanosti v letech 1992 - 1996 kolem 3 %. Teprve v roce 1997 byl zaznamenán nárůst přes 5 %, jenž dále pokračoval v letech 1998 a 1999, kdy byla nezaměstnanost 9,37 %. Nepatrný pokles nastal v roce 2000 a 2001, následně se ale v dalších čtyřech letech míra nezaměstnanosti zvyšovala, a to až na 10,33 % v roce 2004. Tento rok je v grafu uveden dvakrát, 2004 a) zohledňuje podíl počtu registrovaných uchazečů na pracovní síle, dle platné metodiky do 30. 4. 2004 a rok 2004 b) určuje podíl počtu dosažitelných uchazečů na pracovní síle od 1. 7. 2004 s hodnotou 9,47 %. Od tohoto data se míra vypočítává dle nové metodiky. Od roku 2005 až do roku 2008 je patrný pokles na necelých 6 %. Prudší nárůst je opět zaznamenán v roce 2009, což byl rok ovlivněný celosvětovou ekonomickou a finanční krizí. Následující roky se míra nezaměstnanosti pohybuje okolo 9 % (MPSV, ČSÚ, 2014).

Graf 2: Podíl nezaměstnaných osob (dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let k obyvatelstvu ve stejném věku v %) v ČR od roku 2005 do roku 2013 (MPSV, 2014).

Graf č. 2 zobrazuje roční průměry podílu nezaměstnaných osob v letech 2005 – 2013. Oproti roku 2012 byl nárůst v roce 2013 vyšší o 0,9 p. b. Od ledna roku 2013 se podíl nezaměstnaných osob postupně snížil na 7,3 % - k 30. červnu 2013. Ve druhé polovině roku se zvýšil na hodnotu 8,2 % - k 31. prosinci 2013. Průměrný podíl nezaměstnaných osob za rok 2013 vzrostl meziročně z 6,8 % na 7,7 % (MPSV, 2014).

3.1.3.1. Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ostatních zemích

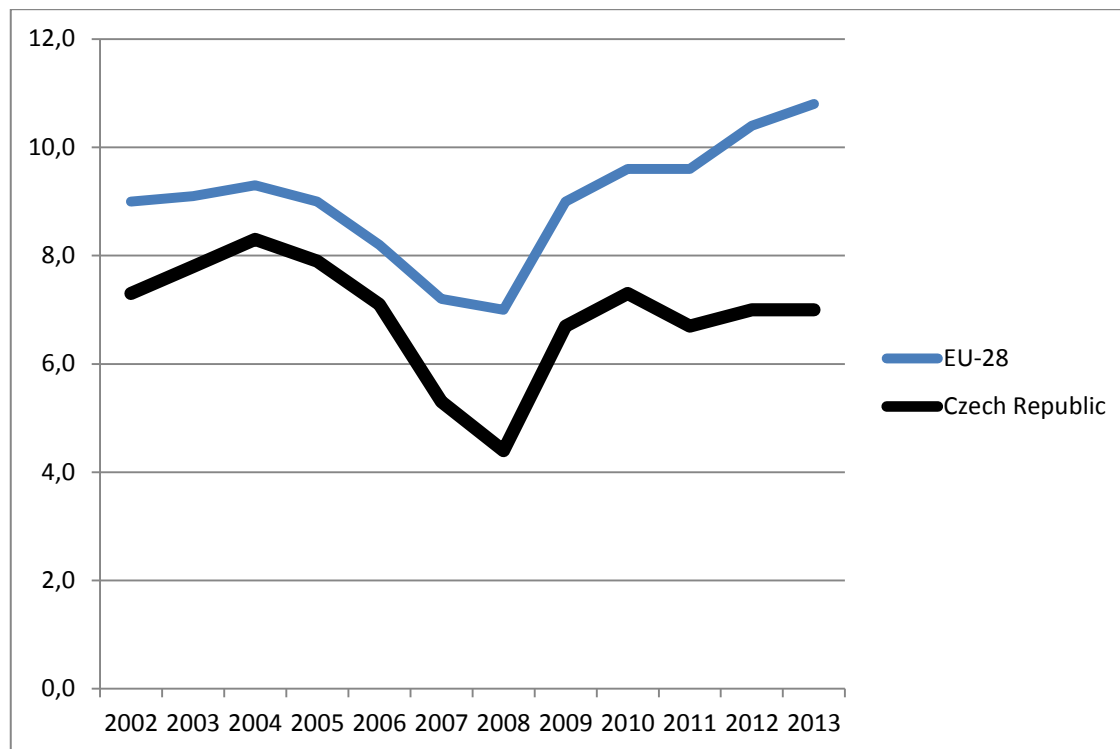
Vyjma vývoje míry nezaměstnanosti v České republice je vhodné sledovat i vývoj v ostatních zemích, a to především v členských zemích Evropské unie. Česká republika je jejím členem od roku 2004. V následující tabulce je uvedena míra registrované nezaměstnanosti v zemích EU a některých zemích Evropy i zemích mimoevropských. Nejnižších hodnot dosahovala míra nezaměstnanosti zemí EU v roce 2008, což bylo 7 %. Od tohoto roku míra nezaměstnanosti začala růst. Nejvyšších hodnot ve sledovaném období 2002 – 2013 bylo zaznamenáno právě v roce 2013, kdy míra překročila 10 %.

Tabulka 1: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v EU-28 a dalších zemích od roku 2002 do roku 2013 v % (Eurostat, 2014).

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	9,0	9,1	9,3	9,0	8,2	7,2	7,0	9,0	9,6	9,6	10,4	10,8
Euro area	8,5	9,0	9,2	9,1	8,4	7,5	7,6	9,5	10,1	10,1	11,3	12,0
Belgium	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4
Bulgaria	18,2	13,7	12,1	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3	13,0
Czech Republic	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0
Denmark	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,5	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0
Germany	8,7	9,8	10,5	11,3	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5	5,3
Estonia	11,2	10,3	10,1	8,0	5,9	4,6	5,5	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6
Ireland	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1
Greece	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3	27,3
Spain	11,5	11,5	11,0	9,2	8,5	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1
France	8,3	8,6	8,9	8,9	8,9	8,0	7,5	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3
Croatia	15,1	14,1	13,8	12,8	11,4	9,6	8,4	9,1	11,8	13,5	15,9	17,2
Italy	8,5	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7	12,2
Cyprus	3,5	4,1	4,6	5,3	4,6	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9
Latvia	12,5	11,6	11,7	10,0	7,0	6,1	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9
Lithuania	13,9	12,6	11,6	8,5	5,8	4,3	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8
Luxembourg	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1	5,8
Hungary	5,6	5,8	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9	10,2
Malta	7,4	7,7	7,2	6,9	6,9	6,5	6,0	6,9	6,9	6,5	6,4	6,5
Netherlands	3,1	4,2	5,1	5,3	4,4	3,6	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3	6,7
Austria	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3	4,9
Poland	20,0	19,8	19,1	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3
Portugal	5,7	7,1	7,5	8,6	8,6	8,9	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9	16,5
Romania	7,5	6,8	8,0	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3	7,4	7,0	7,3
Slovenia	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9	10,1
Slovakia	18,8	17,7	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2
Finland	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2
Sweden	6,0	6,6	7,4	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0
United Kingdom	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9	7,5
Turkey				9,2	8,7	8,8	9,7	12,5	10,7	8,8	8,1	8,7
Norway	3,7	4,2	4,3	4,5	3,4	2,5	2,5	3,2	3,6	3,3	3,2	3,5
Japan	5,4	5,3	4,7	4,4	4,1	3,9	4,0	5,1	5,1	4,6	4,3	4,0
United States	5,8	6,0	5,5	5,1	4,6	4,6	5,8	9,3	9,6	8,9	8,1	7,4

Míra registrované nezaměstnanosti České republiky se pohybovala od roku 2002 do roku 2013 podobně jako v Evropské unii, což znázorňuje graf č. 3. Je patrné, že rok 2008 byl ve sledovaném období rokem s nejnižším počtem nezaměstnaných jedinců. V tomto roce poklesla míra v ČR na 4,4 % a v EU na 7 %. Oproti tomu nejvyšších hodnot

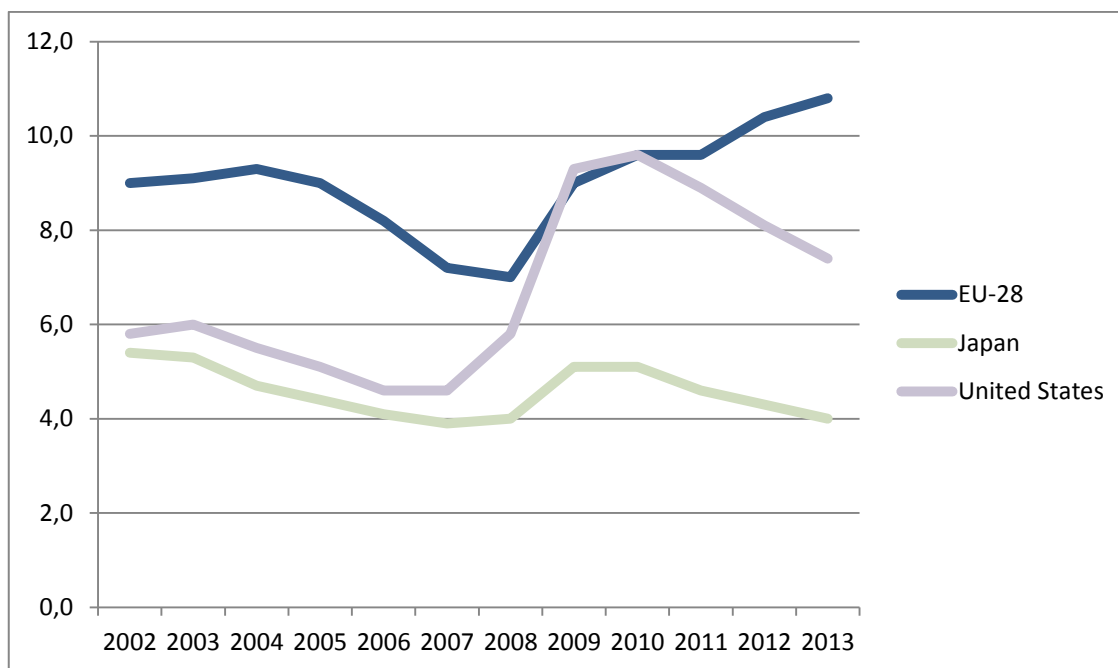
dosáhla v ČR v roce 2004, a to 8,3 %. Od tohoto roku se snižovala až na zmíněná 4,4 %. Následně mírně vzrostla až na 7,3 % v roce 2010 a od této doby mírně klesá. V EU naopak od roku 2008 stále roste, v roce 2013 až na 10,8 %.

Graf 3: Porovnání míry registrované nezaměstnanosti v ČR a v EU-28 od roku 2002 (Eurostat, 2014)

Vývoj registrované míry nezaměstnanosti je zajímavý v porovnání Evropské unie se Spojenými státy. Jak je zobrazeno v následujícím grafu č. 4, hodnoty míry nezaměstnanosti se ve sledovaném období rozcházely, USA vykazovaly nižší hodnoty než EU. Až v roce 2009 se přiblížily k 9 % - 9,3 % a v roce 2010 byly shodné jak v EU, tak v USA - dosahovaly 9,6 %. Od tohoto roku se opět rozcházely, v USA pozvolně nezaměstnanost klesala a v EU začala stoupat až na 10,8 %, což byla prozatím nejvyšší hodnota míry registrované nezaměstnanosti.

Rovněž srovnání s Japonskem je zajímavé. Tato země vykazovala mnohem nižší míru nezaměstnanosti než EU či USA. Hodnoty se celé sledované období pohybovaly maximálně do 5,4 %, a to v roce 2002, od tohoto roku se jen snižovaly. Japonsko se tedy může řadit mezi země s nejnižší nezaměstnaností.

Graf 4: Porovnání míry registrované nezaměstnanosti v EU-28, USA a Japonsku od roku 2002 do roku 2013 v % (Eurostat, 2014).

3.1.4. *Vzdělání*

V. Krebs (2010, str. 445) popisuje vzdělání jako významnou strategickou komponentu, bez které se zdravý hospodářský život ani kulturní rozvoj civilizované země neobejde. Rozlišuje dvě funkce vzdělání, ekonomickou a sociálně-kulturní. První spočívá v tom, že je vzdělání efektem ekonomického růstu a současně významným výrobním faktorem, a to prostřednictvím znalostí a kvalifikace. Druhou je možno charakterizovat jako „složitou a velmi pestrou škálu vztahů a vazeb mezi rozvojem vzdělání a řadou 'mimoekonomických' oblastí života společnosti.“ Vzdělání, jež ovlivňuje osobnost jedince, má význam pro lidské hodnoty, patří mezi ně například spolupráce, snášenlivost, úcta k druhým, tolerance apod. Taktéž má vliv na stabilitu rodinného života, postoje, kvalitu populací. Formuje morální, kulturně-společenské kvality a má vliv na klima společnosti.

Vyšší úroveň vzdělání je nápomocna k vykonávání prestižnějšího povolání a budování potřebných sociálních sítí, jejím prostřednictvím lze dosáhnout lepší životní úrovně a odpovídajícího sociálního statusu (Trhlíková, Úlovcová, Vojtěch, 2006).

3.1.4.1. Vzdělávání osob ze sociokulturního prostředí

Nízká úroveň vzdělání a život v sociálně vyloučených lokalitách se stává problémem. Jedinci vycházející z tohoto prostředí mají velmi omezené možnosti se z něho vymanit. V takovýchto situacích pro ně není vzdělání podstatnou záležitostí, nepřipouštějí si, že základní vzdělání není dostačující.

J. Trhlíková, H. Úlovcová a J. Vojtěch (2006) uvádějí, že především mladí lidé s nízkou úrovní vzdělání patří ke skupinám dlouhodobě nezaměstnaných jedinců. Příčinou této úrovně je specifický způsob života a s ním související nezáměr o vzdělávání. U řady jedinců je škola vnímána jako nepříjemná povinnost, kde se cítí neúspěšní a ostraceni, obtěžují je povinnosti, které jsou po nich vyžadovány, a k nimž v rodině nebyli vedeni. Příčinou je také nízká motivace, v jejich sociálním okolí jsou rodiče, příbuzní i kamarádi podobné úrovně vzdělání, tedy to pokládají za normální stav. Naopak v některých rodinách je vzdělání nežádoucí, rodiče vytvářejí tlak, aby děti pracovaly nebo pobíraly sociální dávky. Mezi dalšími příčinami jsou problémy v rodině, jako je špatná finanční situace, alkoholové nebo drogové závislosti, dále dojíždění a bydlení na internátě. Nízká úroveň vzdělání se tak stává vážným handicapem, jenž způsobuje mizivé uplatnění na pracovním trhu i získání solidního životního standardu.

Dle rozvojového programu MŠMT na podporu škol, které realizují inkluzivní vzdělávání a vzdělávání žáků se sociokulturním znevýhodněním, se „dítětem a žákem se sociálním znevýhodněním pro účely tohoto rozvojového programu rozumí žák:

- a) z rodiny s nízkými příjmy a materiálním zázemím, nevyhovujícími bytovými podmínkami, nedostatečnou či ztíženou dostupností školy,
- b) žijící v prostředí uzavřených nebo izolovaných lokalit s nízkou úrovní bydlení a nedostatečnou občanskou vybaveností,
- c) žijící v prostředí, kde není dlouhodobě dostatečně podporován ke vzdělávání či přípravě na vzdělávání, jehož zákonní zástupci se školou dlouhodobě nespolupracují a je to na újmu oprávněných zájmů dítěte a žáka,
- d) dítě a žák podle bodů a) až c) s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka ve srovnání s ostatními žáky třídy, neboť v domácím prostředí užívá odlišný

jazyk nebo specifickou formu vyučovacího jazyka (jazykové znevýhodnění)“ (MŠMT, 2014).

Žáci se sociálním znevýhodněním mají podporu ve vzdělávání ve školském zákoně, kde je systémově řešena. Zákon stanovuje podmínky pro to, aby bylo vzdělání poskytováno úměrně jejich vzdělávacím potřebám a současně by se mělo podporovat integrované vyučování. Učivo by mělo být smysluplné, učitel by měl s významem učeného s žáky neustále pracovat. Školy mají možnost „zřizovat speciální vyučovací předměty, dotované z disponibilních hodin, kterými mohou eliminovat obtíže žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí.“, uvádí M. Bartoňová (2009, str. 122).

V současných tendencích přeměn práce je pro člověka důležité se stále vzdělávat, protože je očekáváno speciální vědění a kvalifikace. I v produktivním věku by se měl člověk přizpůsobovat měnícím se okolnostem, doplňovat si dosažené vzdělání či využít rekvalifikace (Nový, Surynek a kol., 2006).

Dle D. Pauknerové a kol. (2012) jsou sebevýchova a sebevzdělávání důležité i v dospělosti, kde se projevují například v pracovní oblasti.

3.1.5. Trh práce

Práci je určeno místo v systému společenských hodnot, má skupinový charakter a je základní podmínkou existence člověka ve společnosti, který jejím vlivem umí ovládat i využívat přírodní síly a vyrábět pracovní prostředky, čímž rozvíjí své duševní i fyzické schopnosti, vyjadřuje sám sebe (Nový, Surynek a kol., 2006).

Trh práce je obecně řečeno místo, kde je nabízena a poptávána práce za mzdu. Službu práce nabízí člověk jako lidský kapitál, jenž je pro společnost budoucností, především pokud bude vhodně rozvíjen v individuálním i společenském rozměru. Pracovní síla, která je vzdělanější a flexibilnější, má naději uspět a zároveň znamená flexibilnější pracovní trh. Proto vytěsnění pracovních sil z trhu práce by znamenalo škody pro jednotlivce i pro společnost (Brožová, 2003).

Pracovní trh je jakýmsi systémem ekonomických vztahů směny práce za mzdu, současně je i sociální institucí, jež zahrnuje podmínky a normy sociálního jednání

ovlivňujícího prodej, koupi i cenu pracovních služeb, čímž reguluje vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci (Boje 1987: 89 in Sirovátka, 1995).

Dle B. Buchtové (2002, str. 59) je „trh práce jedním ze vzájemně propojených segmentů tržního hospodářství“. Je to jakýsi převodový mechanismus mezi procesy výroby a spotřeby, čili nabídky a poptávky. Obě by měly být v rovnováze. Na pracovním trhu je tato rovnováha provázena existencí zaměstnanosti, jež je její neodělitelnou součástí, z čehož vyplývá, že s rostoucí mzdou je nabízeno větší množství práce a naopak se mzdou klesající se vyplácí větší množství práce najímat.

V porovnání s T. Sirovátkou (1995, str. 7) „je nabídka práce dána předpokládaným přínosem či výdělkovou schopností z prodeje práce závislé na změnách v reálné mzdě: pokles reálné mzdy zvyšuje náklady příležitosti, tedy snižuje předpokládaný přínos z pracovního zapojení a naopak vede k poklesu zaměstnanosti a růstu nezaměstnanosti.“

Jak již bylo zmíněno, měla by být rovnováha mezi nabídkou a poptávkou práce. Posilování rovnováhy spolu s flexibilitou pracovní síly je jedním z opatření politiky pracovního trhu. Součástí této politiky je taktéž ovlivňování velikosti nabídky práce s pomocí rozvoje vzdělanosti, zvyšování kvalifikace i s pomocí rekvalifikací. Její hlavní rolí je financování trhu práce i projektů nápomocných rizikovým skupinám, taktéž lokalit s vysokou nezaměstnaností (Mareš, 2002).

3.1.6. Úřad práce – kontaktní pracoviště ve Šluknovském výběžku

Úřad práce České republiky je správním úřadem s celostátní působností a je organizační složkou státu, byl zřízen dnem 1. 4. 2011, zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů.

Úřad práce České republiky plní úkoly v několika oblastech, jednou z nich je oblast zaměstnanosti, která je v působnosti krajských úřadů a kontaktních pracovišť. „Kontaktní pracoviště jsou organizačními útvary krajských poboček a v oblasti zprostředkování zaměstnání, evidence uchazečů a zájemců o zaměstnání plní zejména tyto úkoly:

- sledují databázi a podávají informace o volných pracovních místech a aktualizují je, a zároveň aktivně vyhledávají informace o volných pracovních místech,

- vyhledávají uchazečům o zaměstnání včetně zdravotně postižených vhodné pracovní uplatnění; v této souvislosti spolupracují s oddělením zaměstnanosti krajské pobočky,
- projednávají s uchazeči, včetně zdravotně postižených, možnosti pracovního uplatnění na společensky účelných pracovních místech, při veřejně prospěšných pracích a jednájí s nimi o možnostech rekvalifikace a provádějí v těchto oblastech průzkum zájmu uchazečů,
- vedou evidenci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání,
- rozhodují o nezařazení do evidence uchazečů o zaměstnání a o vyřazení z této evidence,
- vydávají a ověřují správná rozhodnutí v oblasti zprostředkování zaměstnání,
- podílejí se na realizaci opatření a nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, provádějí výběr uchazečů v rámci realizace jednotlivých nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti,
- ve spolupráci s krajskou pobočkou se podílejí na sociálně právním a profesním poradenství v oblasti zaměstnanosti,
- a další” (MPSV, 2014).

Šluknovský výběžek disponuje kontaktními pracovišti ve městech Varnsdorfu a Rumburku. Součástí kontaktního pracoviště Rumburk je detašované pracoviště ve Šluknově, je určeno výhradně pro vyřizování nepojistných sociálních dávek. Tato pracoviště jsou velice specifická, podobný model organizační struktury úřadu práce nenajdeme v celé České republice.

Obě kontaktní pracoviště jsou členěna na oddělení a referáty: ředitel pracoviště, oddělení zprostředkování zaměstnání (eviduje nezaměstnané osoby, pro které se snaží, po celou dobu evidence, nalézt zaměstnání na trhu práce), referát majetkové správy, referát aktivní politiky zaměstnanosti (sjednává veřejně prospěšné práce a společensky účelná pracovní místa), referát nepojistných sociálních dávek, referát informatiky, referát hmotné nouze, referát zprostředkování a poradenství (zabývá se zajišťováním rekvalifikačních kurzů jak pro jednotlivce či skupiny uchazečů, tak i pro zájemce o zaměstnání; poskytuje veškeré informace ohledně dalšího studia žákům základních a středních škol i studentům

vysokých škol), referát podpor v nezaměstnanosti a referát dávek pro osoby se zdravotním postižením (MPSV, 2014).

V Rumburku má kontaktní pracoviště větší spádovou oblast, jsou to tyto obce a města: Rumburk, Krásná Lípa, Jiříkov, Šluknov, Vilémov u Šluknova, Velký Šenov, Mikulášovice, Doubice, Lipová, Staré Křečany, Dolní Poustevna a Lobendava. Varnsdorfské pracoviště má spádovou oblast menší, proto zde nejsou některé referáty zastoupeny. Jde především o referáty aktivní politiky zaměstnanosti i zprostředkování a poradenství. Pod pracoviště ve Varnsdorfu spadají tyto obce a města: Varnsdorf, Dolní Podluží, Horní Podluží, Jiřetín pod Jedlovou, Rybníště a Chřibská.

3.1.7. Možnosti při hledání nového zaměstnání - rekvalifikace

Ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí mohou, při zprostředkování nového zaměstnání, zajistit úřady práce uchazečům potřebné rekvalifikace. Jak je uvedeno v § 108 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, znamená rekvalifikace „získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování“. Tímto pomáhá fyzickým osobám k získání kvalifikace pro udržení stávajícího zaměstnání či zajištění nového. Podmínkou k zařazení do rekvalifikačních kurzů je mimo jiné nutno být v evidenci uchazečů příslušného úřadu práce, „mít odpovídající vstupní kvalifikační předpoklady pro daný rekvalifikační kurz a pro výkon profese“, dále musí být rekvalifikace potřebná a účelná. Rekvalifikace jsou nabízeny *běžné*, tyto jsou zabezpečovány na základě dohod, dále *zvolené*, kde si zájemce sám volí pracovní činnost, na kterou se chce rekvalifikovat a rekvalifikace *zaměstnanců* určené pro zaměstnance ohrožené ztrátou zaměstnání (MPSV, 2014).

Zařazení do rekvalifikačních kurzů by mělo být účelné i potřebné z pohledu nezaměstnaného i poptávky na trhu práce. Převažujícím důvodem rekvalifikací jsou právě změny na trhu práce, a s tím související nabídka volných pracovních pozic.

Rekvalifikace mají významný podíl při hledání nového zaměstnání, změnou kvalifikace umožňují nezaměstnaným zvýšit pracovní potenciál, jejich cílem je začlenit nezaměstnané jedince opět na pracovní trh. M. Horáková a M. Rákoczyová (in Sirovátka, Mareš, 2003, s. 216) popisují rekvalifikaci „nejen jako prostředek k získání nových

dovedností, znalostí a zkušeností, ale zejména jako prvek začlenění do širších sociálních sítí, tedy faktor psychosociální podpory“.

Jiný pohled má na rekvalifikace D. Brožová (2003). Uvádí, že pro jedince není změna kvalifikace či změna profese vůbec jednoduchá. Taková změna vyžaduje mnohem více úsilí a času. Změnit profesi je složité zejména pro starší jedince, protože se hůře vyrovnávají se zásadními změnami.

Rekvalifikace jsou pro nezaměstnané jedince důležité, pomáhají dodávat uchazečům sebevědomí a sebedůvěru, vedou jedince k seberealizaci, proto jsou zahrnuty do sociálních politik a podporovány na národní i mezinárodní úrovni.

3.2. Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

P. Kelvin a J. E. Jarretová (in Schraggeová, Kopcová, 2009) uvádějí, že jakákoli dramatická změna v životě, mezi které řadí i nezaměstnanost, zvyšuje tendenci zabývat se sám sebou. To znamená, že obraz sebe samého, který dosud platil, se najednou vytrácí, pozbývá platnosti. Fungující zaběhané struktury kognitivních procesů i chování se hrouť. To, co bylo zautomatizováno, není k použití. Patří sem například ranní vstávání a hygiena, cesta do práce, časová struktura dne apod. Jedinec se stává citlivým na informace týkající se sebe sama, dochází u něho k adaptačním změnám.

Mezi nejčastější sociální a psychologické důsledky nezaměstnanosti řadí B. Buchtová (2002) například ekonomické strádání, sociální sestup, zvýšení kriminality, nárůst drogové závislosti a psychosomatických onemocnění, též pokusů o sebevraždu. Také narůstají konflikty v rodině, zvyšuje se sociální izolace, což má za následek uzavírání se do sebe a úbytek sociálních kontaktů. Dále k těmto důsledkům patří pokles sebedůvěry, snížení pocitu vlastní hodnoty a snížení důvěry vůči ostatním lidem. V neposlední řadě tyto důsledky vedou k depresi, beznaději, apatii, instabilitě apod.

Jak uvádí V. Kebza (2005) má ztráta zaměstnání negativní vliv na psychiku člověka i na jeho zdraví, je spojena se ztrátou sociálních kontaktů a tolik významné sociální role. Vztahuje se ke změnám pocitů osobní pohody, sebepojetí, mění životní názory a hodnoty člověka, s nimi související postoj k práci.

M. Vágnerová (2008) též spojuje nezaměstnanost se ztrátou sociální role a statusu. Profesionální role spojuje člověka se společností, proto je důležitou složkou identity jedince. Je spojena se začleněním do sociální hierarchie a obohacuje sociální zkušenosti člověka. Jejím prostřednictvím získává nové kontakty a vytváří si neformální vztahy. Z výše uvedených důvodů vede ztráta zaměstnání k tzv. sociální degradaci a izolaci, vylučuje člověka jakýmsi způsobem z majoritní společnosti, kdy její odmítavý postoj přispívá k tomu, že se člověk cítí ponížený, neschopný, méněcenný, nikam nepatří. Mnozí cítí, že jejich život ztratil smysl a účel, proto získat zaměstnání pro ně znamená začít znovu žít.

Mezi rizikové skupiny patří především lidé s nízkou kvalifikací, s nízkou úrovní vzdělanosti, lidé mladší 25 let a starší 50 let. Zvýšené riziko je u příslušníků etnických minorit, jako jsou přistěhovalci a Romové. U romského etnika bude stále obtížnější získat práci, a to vzhledem k nízké vzdělanosti. Většina Romů má jen základní vzdělání, ukončené nezřídka v nižším ročníku základní školy. Tato minorita zpravidla žije dle svých kulturních hodnot a vzorců, což se leckdy neshoduje se vzorci majoritní společnosti. Z tohoto důvodu jsou jejich šance na získání zaměstnání minimální (Buchtová a kol., 2002).

Dalšími členy rizikové skupiny jsou osoby, ocitnuvší se v kritické životní situaci, s níž si neumějí poradit, dále je možné zařadit sem i osoby s mentálním a fyzickým handicapem. Rovněž nelze vyloučit osoby s odlišnou hodnotovou orientací, které velmi obtížně rozumí sociálním pravidlům. Stejně tak osoby disponující s nízkou či žádnou gramotností, kterým není snadné vysvětlit význam sebevzdělávání i vzdělávání dětí.

3.2.1. Význam práce pro člověka

Dle M. Vágnerové (2008) má zaměstnání pro člověka, jenž žije ve středoevropské sociokulturní oblasti, značnou hodnotu. Ovlivňuje všechny oblasti společenského života.

„Vnitřní svět člověka, realizace sebe sama, tvůrčí potenciál jedince jako přirozená podmínka motivace k pracovní činnosti je často kompenzován určitými specifickými stimuly, jako je mzda či další mechanismy sociální kontroly (sankce, odměny).“ Prvotně je tedy smysl lidské práce ztotožňován s uspokojováním potřeb materiálních a druhotně sociálních (Nový, Surynek a kol., 2006).

Být zaměstnán je důležitou součástí v životě jedince. Prostřednictvím zaměstnání je získán sociální status, poskytován pocit společenské užitečnosti, seberealizace a sebeuplatnění. Práce přináší nejen materiální jistoty, ale pomáhá při vytváření sociálních kontaktů a je důležitá pro rozvoj osobnosti. K práci je potřeba určité motivace. Mezi motivy patří peníze, aktivita, samostatnost a nezávislost i již uvedené sociální kontakty a seberealizace. Prostřednictvím peněz je uspokojována řada potřeb, aktivita naplňuje volný čas a je součástí zdravého životního stylu, samostatnost a nezávislost umožňují člověku zvládat případné problémy, sociální kontakty přinášejí emocionální uspokojení, potřebu někam patřit a seberealizace posouvá jedince vpřed, rozvíjí jeho osobnost a umožňuje mu získat žádoucí sociální pozici, status.

Pro mnoho jedinců je smyslem života, poskytuje jim radost a uspokojení. Proto je ztráta zaměstnání nemalým zásahem do života, má negativní sociální, psychologické i zdravotní dopady, a to především při dlouhodobé nezaměstnanosti. Následkem této nezaměstnanosti se vytrácí již zmíněný smysl života. Jsou omezeny i zpřetrhány kontakty s kolegy i přáteli, vede k rozpadu integrity osobnosti a leckdy je vnímána jako životní selhání.

Práce je pro většinu jedinců životní potřeba, málokdo chce zůstat doma. Byť přináší ztráta práce finanční strádání, větším problémem je strádání psychické. Způsobuje dojem zbytečnosti, ten je mnohdy provázen pocitem sociálního vyloučení ze společnosti (Sirovátka, Mareš, 2003).

3.2.2. *Chudoba a její důsledky*

Chudobu lze najít v různé podobě a míře po celém světě, většinou s negativními dopady. Pokud pomineme rozvojové země, kde je chudoba častým jevem, je obecně příčinou dlouhodobá nezaměstnanost. Mezi další důsledky chudoby řadíme zadluženost, dlouhodobé nemoci, minimální příjmy seniorů či nekvalifikovaných a nevzdělaných jedinců, alkoholové a drogové závislosti, gambling a v neposlední řadě neochotu pracovat.

Pojmenovat a vymezit pojem chudoby se snaží většina společností. Respektive určit, co znamená být chudý a kdo vlastně je chudý? Neexistuje správná nebo vědecká definice, ani obecně přijatý způsob, jak ji změřit. Proč tedy chudobu měřit? Měřením lze identifikovat chudé jedince, jejich podíl v populaci. Jde tedy o jakési stanovení hranice.

Jedinci, ocitající se pod touto hranicí, jsou pro společnost problémem, což společnost vnímá jako nepřijatelné (Mareš, 1999).

Setkáváme se většinou s pojmy *absolutní* a *relativní* chudoba. Rozdíl mezi nimi je zásadní. Absolutní chudobu chápeme jako úplnou, člověk nic nevlastní, není mu umožněno uspokojovat své základní potřeby, má málo potravy, což má za následek ohrožení života (Mareš, 1999). Naproti tomu je relativní chudoba založena na porovnání standardu chudých jedinců a těch, kteří za chudé považováni nejsou. Představuje problém chudoby v bohaté, byť nerovností charakterizované společnosti (Krebs, 2010).

Dle M. Vágnerové (2008) lze chudobu chápat jako sociální strádání. Podobně jako Krebs uvádí, že se člověk cítí chudým, pokud se srovnává se sociální normou určité vrstvy ve společnosti, ke které by chtěl patřit či patří. Má pak pocit méněcennosti a považuje se za vyloučeného z takové skupiny.

Důsledkem chudoby jsou mimo jiné i sociálně patologické jevy, což jsou společensky nežádoucí jevy, riziková chování, která porušují morální a společenské normy. S. Fischer a J. Škoda (2009, str. 27-28) uvádějí, že „sociálně patologické chování je ve skutečnosti důsledkem působení řady různých faktorů. Ty působí v inkriminovaném čase ve vzájemné interakci.“ Nelze vynechat sociálně vyloučené lokality, v naší republice neexistuje kraj, jemuž by se fenomén chudoby vyhnul. Život ve zmíněných lokalitách je velmi frustrující. Obyvatelé takových míst si neumějí pomoci vlastními silami, ani nevědí jak, bývají dlouhodobě nezaměstnaní a závislí na sociálních dávkách, postupně přijímají pozici nejhůře postavených lidí ve společnosti (Člověk v tísní, 2014).

Lidé, kteří se ocitli na samém dně, žijí v přelidněných bytech nejnižších kategorií, ty jsou obvykle v katastrofálním stavu, mají podprůměrná vybavení, nezřídka bez sociálního zařízení. Nejčastěji se jedná o místa či objekty, jež ztratily svá původní využití, se špatnou infrastrukturou, kde chybí obchody, někdy i základní škola, úřady i zdravotnická zařízení bývají mimo takovouto lokalitu a nedisponují žádnými pracovními příležitostmi.

Stav chudoby pomáhá řešit sociální pomoc, zaměřuje se na osoby žijící pod hranicí chudoby, které nejsou schopny zabezpečit potřeby nutné k životu. Zmíněná pomoc spočívá v sociální práci, jejímž cílem je motivovat jedince k překonání obtížné situace. Byť

vychází nově koncipovaná sociální pomoc z předpokladu, že občané zodpovídají sami za sebe i za svou budoucnost, pokud se ale ocitnou v sociálně tíživé situaci, je jim poskytnuta pomoc s cílem navrátit jim co nejrychleji sociální suverenitu, pomoci překonat sociálně ekonomické problémy a zabránit propadu do trvalé závislosti. Jde tedy o aktivizující pomoc vedoucí k soběstačnému životu (Krebs, 2010).

3.2.3. *Sociální opora a sociální vztahy v nezaměstnanosti*

Sociální opora je jakési vědomí, že druzí lidé jsou připraveni člověku pomoci, čímž je vytvářen pocit sociální jistoty, jehož cílem je povzbuzovat k samostatnosti řešit vzniklé problémy. Je to pomoc, která je poskytována druhými lidmi člověku, který se nachází v zátěžové situaci, činnost ulehčující takovouto situaci. Míra pomoci nesmí být nevhodná, ani nadměrná, což znamená, že se člověk musí snažit sám o zvládnutí problému, sociální opora nesmí ohrožovat sebedůvěru, znevažovat a nesmí vytvářet závislost. Je ale nutno vidět nejen kvantitu, ale i kvalitu opory.

V souvislosti se sociální oporou jde u nezaměstnaného jedince zejména o potřebu sociálního kontaktu, vzájemné péče a přátelského vztahu. Pro takového jedince je důležité mít možnost podělit se o své pocity, někam patřit a být uznáván i milován (Křivohlavý, 1999 in Buchtová a kol., 2002).

Prostřednictvím sociálních vazeb k druhým osobám, skupinám a širší společnosti je jedinci přístupná sociální opora, tj. jakýsi sociální fond, ze kterého lze čerpat v případě potřeby, systém sociálních vztahů, jejichž prostřednictvím se člověku dostává pomoci při snaze dostat nárokům a dosáhnout cílů. Sociální opora může být také definována jako transakce zdrojů, jež probíhá mezi členy určité sociální sítě s explicitním, či implicitním cílem posílení pocitu pohody (Šolcová, Kebza, 1999).

V situaci nezaměstnaného jedince může být, dle V. Kebzy (2005), sociální opora dobrým nárazníkovým faktorem, a to především opora partnera a rodiny. Za podstatné pokládá, aby to byla emocionální opora, poněvadž je důležitý pocit sociálního přijetí.

Tématem sociální opory se zabývalo nespočetně autorů, kteří determinovali různé druhy sociální opory. Obecně lze rozlišit sociální oporu dle obsahu na výše zmíněnou emocionální, dále hodnotící, informativní a instrumentální. Dle účinku jde o oporu

strukturální a funkční. Dalším, neméně důležitým rozlišením, je opora anticipovaná a získaná. Podrobné členění lze nalézt v odborné literatuře.

Člověk ve svém životě potřebuje udržovat *sociální vztahy*, jejich prostřednictvím se stává lidskou bytostí, je jejich součástí celý život. Lidské potřeby jsou uspokojovány právě ve vztazích. I pro vytvoření emoční stability je považován za základ život ve vztazích, a to v těch, které jsou subjektivně blízké a současně bezpečné. Vztahy je možné rozlišovat dle různých kritérií, a to například na jednostranné či oboustranné, osobní a neosobní, trvalé a přechodné, hluboké i povrchní a jiné (Vymětal a kol., 2004).

Jak uvádí V. Kebza (2005), při ztrátě zaměstnání jedincům citelně chybí kontakty se spolupracovníky, kteří byli součástí jejich sociální sítě. Zároveň se vytrácejí přátelské vztahy vybudované na pracovišti a pocit důležitosti, jež souvisí s vykonávanou profesí.

Ztráta zaměstnání vede k sociální izolaci, jedinec ztrácí kontakty nejen s kolegy, ale současně dochází k přerušení ostatních sociálních kontaktů. V případě ztráty pracovních kontaktů dochází k vymizení prostoru sdílených společných životních zkušeností a též se objevuje pocit vlastní stigmatizace, jako je například pocit méněcennosti. V souvislosti s uvedenými pocity se jedinci vyhýbají i kontaktům s ostatními nezaměstnanými, ty jsou pro ně depresivní (Mareš, 2002).

Je potvrzeno řadou studií, že nezaměstnanost znamená významný negativní zásah do rodinného života, zvyšuje napětí v rodině a ovlivňuje soužití všech členů. Dochází ke změnám personálních vztahů, v rozdělování domácích prací, změnám v postavení nezaměstnaného člena rodiny, rovněž i statusu. V některých případech může nezaměstnanost rodiče snižovat i jeho autoritu u dětí a podobně (Buchtová, 2002).

3.2.4. *Motivace a komunikace*

Motivací je ujasňováno, proč se člověk chová určitým způsobem a proč je aktivní. Ovlivňuje chování člověka, je pro ni příznačné zaměření na nějaký cíl. Představuje soubor vnitřních sil člověka, jež ho aktivizují a zaměřují určitým směrem. V souvislosti s motivací se mluví o pracovní motivaci, tj. ochotě vykonávat práci a výkonové motivaci, která je dána poměrem potřeby úspěchu a potřebou vyhnout se neúspěchu (Pauknerová, 2012).

Dle slov D. Brožové (2003, str. 106) „je práce nástrojem kariéry i společenského vzestupu, je naplněním motivací, ambicí i ctížádosti, spokojenosti i radosti“. Organizuje život člověka, jejím prostřednictvím se definuje a realizuje, vytváří si identitu i své sebevědomí.

Ztráta zaměstnání je pro některé jedince ztráta účelné aktivity, prožívají pocity nepotřebnosti a zbytečnosti. Jde většinou o jedince cílevědomé a ambiciózní, kteří lépe snášejí uvedené pocity, kteří nebyli spokojeni se svou prací a chtěli vyšší cíle. Tito chápou ztrátu zaměstnání jako příležitost ke změně a růstu. Právě díky těmto cílům a motivaci se jedinci lépe vyrovnávají se ztrátou zaměstnání a chápou ji jako krátkodobý stav. Zmobilizovat své síly vyžaduje činorodost a sebedůvěru (Brožová, 2003).

Dle výzkumu O. Hory (2008, str. 176) jsou „motivy pro nezaměstnané jedince související s hodnotou zaměstnání například tyto: finanční přínos, zajištění chodu domácnosti, odpovědnost za rodinu, životní standard; správný způsob, jak si zajistit příjem; zdroj sociálního statusu a pocitu přináležitosti ke společnosti; nezávislost, snaha vyhnout se stigmatizaci; práce jako životní motiv; potřeba sociálních kontaktů a ochrana před ztrátou kontaktu se světem práce. Finanční přínos je pro nezaměstnané bezesporu nejvýznamnějším motivem k hledání zaměstnání. Silnými pracovními motivy jsou pro nezaměstnané také možnost být v kolektivu a potřeba smysluplné aktivity.“

Motivace je taktéž vysvětlována jako schopnost člověka sledovat vytrvale cíle. Tyto by měl kontrolovat, ne díky tlaku zvenčí, ale sám od sebe, aby měl pro jejich plnění potřebnou sílu. Vědět, co člověka motivuje nejvíce je důležité, protože má sílu vypořádat se s náročnými úkoly a situacemi, nevzdává se tak snadno. Člověk, jenž se umí sám motivovat, není ostatními frustrován (Mühleisen, Oberhuber, 2008).

J. Koubek (2007) mezi motivátory řadí mimo jiné i odpovědnost, možnost osobního růstu, uznání a úspěch. Nejlepším motivátorem je práce, která uspokojuje, proto je tolik důležité pro člověka být zaměstnán.

Síla motivu je ovlivňována očekáváním dosažení cíle i jeho hodnotou, to znamená, že pokud je cíl přitažlivý, bude vynaloženo více úsilí k jeho dosažení (Štikar a kol., 2003).

Komunikace jako nástroj při hledání zaměstnání. Všeobecně je uváděno, jak je důležité komunikovat s ostatními a navazovat nové kontakty. V případě hledání jiného nebo nového zaměstnání má komunikace velký význam, jelikož pomocí již navázaných kontaktů se může nezaměstnaný jedinec „dostat“ k práci. Nemít strach a nestydět se mluvit o zmíněném problému je základem pro hledání nového zaměstnání. Budováním sítí kontaktů jsou rozšiřovány možnosti také v pracovní sféře. “Platí fenomén, že každý kontakt bude jednou užitečný, podle teze, že se známe každý s každým přes průměrně šest prostředníků.”, uvádějí S. Mühleisen a N. Oberhuber (2008, str. 103).

Z. Hajná (2006) ke komunikaci také dodává, že v interakci jedince se sociálním prostředím je důležitá schopnost komunikovat vědomě a harmonicky. Jedinec by měl hovořit o sobě před ostatními lidmi jasně a srozumitelně, umět naslouchat druhým, být vstřícný k potřebám jiných, a to proto, aby dokázal rozlišit nepodstatné od podstatného.

Jak uvádí T. Wieke (2006), člověk by neměl podlehnout dojmu, že nic nezkaží, pokud nebude nic říkat.

3.2.5. *Osobnost člověka*

Osobnost nazývá Z. Helus (2011) jako jedinečnou lidskou bytost, chápe ji jako individualitu, jež určuje sebepojetí.

„Pojem osobnost označuje psychiku člověka a zdůrazňuje na jedné straně celistvost, na druhé straně pak odlišnost a jedinečnost každého člověka. V běžném jazyce jsou tímto výrazem označováni jedinci něčím výjimeční, např. svými schopnostmi, činy apod. V psychologické terminologii je osobností každý z nás. Osobnost je individuální jednota člověka; je to jednota jeho duševních vlastností a dějů založená na jednotě těla, utvářená a projevující se v jeho společenských vztazích.“ (Tardy in Balcar, 1983 in Pauknerová a kol., 2012, str. 86)

Podle H. Hartlové a P. Hartla (2009, str. 379) je osobnost „celkem duševního života. Jejím nejvlastnějším znakem je její jedinečnost, výlučnost a odlišnost od všech jiných osobností.“

D. Pauknerová a kol. (2012) uvádějí tři faktory vývoje osobnosti, a to biologické, sociální, působící na lidskou psychiku i zespolečenšťující člověka a faktory sebeutváření.

První určují temperamentové vlastnosti a schopnosti. Zbylé dva jsou faktory vnější, větší měrou ovlivňují charakter, postoje a volní vlastnosti.

Z výše zmíněného tedy vyplývá, že každý jedinec je individualitou, jež jinak zvládá stresové či zátěžové situace. Záleží na její odolnosti, sebedůvěře a náhledu na život.

3.2.6. Odolnost - umění člověka odolávat stresu a zátěži

Odolávat stresu je typické pro lidské jedince, je to určitá schopnost, kterou lze vědomě ovlivňovat (Plamínek, 2008).

Odolnost neboli resilience je nazývána nezdolností, jejími vlastnostmi jsou ty, které pomáhají odolávat stresu a posilují lidskou způsobilost přijímat zátěž jako výzvu. K rozvoji těchto vlastností uvádí osm přístupů, mezi nimiž je například upevňování pozitivních zkušeností pro využití v budoucnosti, ponaučení se z nepodařeného a přerámování daných situací, vytváření si pevných a posilujících vztahů, přijímání minulosti, jako zdrojů cenných zkušeností, a v neposlední řadě je nutno mít důvěru v sebe a pozitivní sebepojetí (Helus, 2011).

Jak uvádí D. Paulík (2012), odolnost usnadňuje jedinci zvládat zátěž a umožňuje po jejím zvládnutí využití poznatků k další adaptaci. V odborné literatuře je charakterizována jako „schopnost měnit systém (osobnost) a využívat přitom získaných zkušeností, případně nově osvojených poznatků a dovedností ve stresové situaci ke zvládnutí požadavků kladených v budoucnosti“ (J. Mareš, 2007 in Paulík a kol., 2012, str. 27). Jedinec se pravděpodobně se zvyšující odolností lépe vyrovnává se zátěží, udržuje si pozitivní psychický i fyzický stav a nenechá se jen tak vyvést z normálního stavu (Hladký a kol., 1993 in Paulík).

Dle B. Buchtové (2002) záleží na vnitřní odolnosti jedince, na jeho obranných reakcích i na sociálním zázemí. Jestli a v jaké míře jsou postiženy jednotlivé složky psychického života. U některých jedinců ztráta zaměstnání totiž postihuje jejich psychickou rovnováhu.

3.2.7. *Sebevědomí*

Sebevědomí je možné definovat jako sebedůvěru, tedy kladný postoj k sobě. Sebevědomí může být zvýšené, zdravé či nízké. Poslední spočívá v nedůvěře ve své schopnosti (Hartlová, Hartl, 2009).

T. Novák (1999) ke zvýšení sebevědomí doporučuje udělat čáru za svým trápením, naučit se překonat strach a obavy, používá termín „vybát se“. Ponaučit se z chyb. Ty dělá každý, ale je možné nedělat je opakovaně. S řešením daného problému či situace je zapotřebí začít hned a jednat sám za sebe, řídit se svým rozumem. Pomoci mohou pozitivní hesla, která dodají sebedůvěru. Ke zvyšování sebevědomí dále pomáhá chválit se, třeba jen za drobnosti, a utvrzovat se v tom, že je člověk dobrý, mít se rád. Nevzdávat to, nebát se změn, a to i když každá změna vyžaduje námahu a je cestou do neznáma. Je ale na člověku, zda se pro změnu rozhodne, je to jen a jen jeho volba. Je dobře zaměřit se pouze na jednu věc a postupovat pomalu a věřit si, věřit své intuici.

Autorky S. Mühleisen a N. Oberhuber (2008) zastávají názor, že sebevědomí lze rozvíjet získáním pozitivních zkušeností. Zvyšuje se každým úspěchem, čímž upevňuje jistotu a člověk tak k dalším výzvám i úkolům přistupuje suverénněji. Člověk, budující si sebevědomí, by měl v sobě hledat silné stránky, jelikož „cosi umět“ podporuje sebedůvěru. Podobně jako T. Novák (1999) by měl sebevědomý člověk vítat veškeré výzvy a změny, stavět se k nim čelem, protože svět je pln takových změn a výzev. Při jakékoli změně nemyslet hned na překážky, které ona změna přináší, ale zaměřit se na šance, jež se nabízejí.

3.2.8. *Optimismus a pozitivní myšlení*

Optimismu se lze naučit, pokud si člověk trénuje mozek ke vnímání pozitivních signálů a uvědomuje si dosažení dílčích cílů. Malé cíle, tedy malé úspěchy, dělají člověka šťastnějším, vnímá je mnohem intenzivněji. Především cíle vycházející z nitra, ty člověka motivují a posouvají ho dál. Ke zvýšení optimismu je možno vytvořit si strategii, například hledat si drobné radosti, vidět ve všem to dobré, přemýšlet o řešení a ne o problému, neopakovat minulé chyby, ale poučit se z nich apod. Tedy věřit v lepší budoucnost, a tak k ní i přistupovat (Mühleisen, Oberhuber, 2008).

C. Peterson a T. A. Steen (2002 in J. Křivohlavý, 2012) též soudí, že se optimističtí lidé vytrvale a houževnatě snaží dosáhnout určitých cílů, a to budováním vlastního postavení, vyrovnáváním se s protikladnými silami, upevňováním si svého zdraví a silných stránek vlastní osobnosti, tedy celkové pohody. Učení se optimismu, dle J. Křivohlavého (2012), obohacuje lidské možnosti v boji se složitými životními událostmi.

I. Zemanová (2011) se snaží na svět nahlížet především pozitivně. Nabádá v těžkém životním období ke smíření se se situací, je nutno začít ji řešit, protože jen na správných rozhodnutích záleží úspěch lidského života. Každý jedinec je jiný, ale každý se může pokusit zvládnout nastalý problém, ale nesmí mít strach. Měl by hledat vnitřní mír a klid v srdci, nový životní směr, radovat se z maličkostí, vytvářet si nové sny, rozvíjet je a plnit. Brát život jako dar a vážit si ho, prožívat se vším, co přináší. Jen tak je možno udržet si pozitivní náhled na svět.

Myslet pozitivně, znamená, uvědomovat si, že všechny situace mají stránku pozitivní i negativní a při tom uvědomění se orientovat na tu stránku pozitivní. Tedy myslet tak, aby člověk neměl obavy, pocity zmaru, výčitky, deprese apod. Takovéto pozitivní myšlení má velký význam pro zdraví člověka, je prospěšné lidskému tělu. Protože lidský jedinec smýšlející negativně podněcuje negativní emoce, jež mohou vést k jeho nemoci. Takže dobře se rozhodovat a konat je cesta ke zdraví, síle a stabilitě (Buchtová a kol., 2001).

Dle J. Plamínka (2008) by se člověk měl přijmout a mít se rád takový, jaký je, že by měl měnit jen to, co změnit chce a může, měl by ale vědět, proč to dělá.

O kvalitním životě, plném pozitivitu, píše Z. Hubinková (2008), že je možné ho prožívat v harmonickém vztahu se sebou samým, takový život vyjadřuje pocity životního štěstí. Je k tomu ale zapotřebí aktivní a zdravý styl života, plánování činností, uspokojování potřeb, trávení volného času, osobní svoboda, důvěra, sebeúcta, láska apod.

M. Nakonečný (1995) pozitivitu, respektive přílišnou spokojenost se sebou samým, částečně zpochybňuje. Uvádí, že může vést ke stagnaci osobního vývoje, a naopak, jakási míra nespokojenosti by mohla být motivující.

Žít šťastný, spokojený a úspěšný život je v rukou každého jedince, záleží na jeho přesvědčení, na tom, jak je zodpovědný a loajální sám k sobě i na tom, čemu věří, na myšlení posilované sebedůvěrou, pochopení smyslu života, optimismu i humoru a v neposlední řadě na životních zkušenostech. Při nespokojenosti se životem se snaží o změnu, k níž jsou zapotřebí neustálé motivace a volní osobnostní vlastnosti, jako je vytrvalost a trpělivost. Při ztrátě zaměstnání i při hledání nového je důležité umět se postarat sám o sebe, zbavit se obav, pracovat na sobě, budovat si přiměřenou sebedůvěru, neuzavírat se do sebe, ale stále se setkávat s přáteli a postupně tak získat nezávislost i uznání druhých. To vše je nápomocno při seberealizaci a znovunalezení smyslu života. Pak nevádí, že se něco nezdařilo, protože člověk se zdravou sebedůvěrou a milující život ví, že cítit se špatně snižuje jeho sebevědomí. Že je lepší poučit se z minulých chyb a omylů, smířit se sám se sebou a nestěžovat si. Žít v přítomnosti a tu plnými doušky vychutnávat. Avšak nejdůležitější je mít rád sám sebe (Hajná, 2006).

Podobně smýšlí i A. Slezáčková (2012), uvádí, že životní spokojenost je jakýmsi odrazem postojů k sobě, k jiným lidem i ke světu. Být pozitivně naladěn souvisí s myšlením a jednáním člověka. Na počátku učení se pozitivnímu myšlení by měla být především upřímnost a pravdivost k sobě samému. Změnit myšlení není snadné, ale skutečnost, že i jakákoli malá změna dokáže kladně ovlivnit další aspekty života, stojí za onu změnu. Je ale nutné začít. Protože prožívání pozitivních emocí, pomáhá zlepšovat psychickou i fyzickou zdatnost a současně pozitivně ovlivňuje osobní pohodu (Fredricksonová in Slezáčková, 2012). Pozitivita ovlivňuje způsob myšlení, přispívá k tomu, že se člověk cítí dobře, zasahuje lidskou emocionalitu, zmírňuje negativní emoce, jako je strach či hněv. Díky pozitivnímu přístupu je člověk schopen snadněji překonávat překážky. Pozitivní myšlení má také kladný vliv na vztahy, na jejich kvalitu. Čím častěji je pozitivita projevoována a sdílána s ostatními, tím se mezilidské vztahy stávají vřelejšími a pevnějšími. Lidé se s její pomocí stávají přístupnějšími, vnímavějšími i kreativnějšími, mění je k lepšímu. Přispívá i k tomu, že se určené cíle jeví být dosažitelnější, člověk se pak stává při jejich dosahování vytrvalejším. Nelze zapomenout na vyšší míru psychické odolnosti čili resilience při pozitivním přístupu k životu. Je ale zapotřebí prožívat ji ze srdce, poněvadž jen ta upřímná pozitivita je pro náš život přínosem. Její posilování je smysluplnou investicí pro celou společnost.

„Určitý styl myšlení může náš stav zlepšit, a jiný ho naopak může dovést až do stavu deprese.“ (Peterson a Steen, 2002 in Křivohlavý, 2012, str. 10)

3.2.9. *Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy*

Bohužel někteří jedinci nejsou schopni čelit dopadům nezaměstnanosti. Tito jedinci mají nízké sebevědomí a lehce sklouznou k negativním společenským jevům, jako jsou sociálně patologické jevy. V této souvislosti uvádí V. Kebza (2005), že nezaměstnanost může vyvolávat netečnost, chronickou dezorganizaci života, kriminální delikty, časté pití alkoholu či užívání drog, duševní deprese, někdy i sebevraždu. Ve společnosti může mít za následek tzv. analogické sociálně patologické procesy, jako jsou například krize hodnot, pokles úcty k autoritám apod.

Dle B. Buchtové (2002) má nezaměstnanost nežádoucí vliv jak na jednotlivce, tak na celou společnost. Objevuje se zvýšený výskyt zmíněných sociálně patologických jevů, mezi něž patří například rostoucí konzumace alkoholu, nikotinu a drog, vyšší výskyt sebevražedných pokusů, rasové a meziskupinové konflikty, rodinné krize, nárůst násilí, kriminality apod. Kriminalitu definují R. Jedlička a J. Kořa (1998) jako souhrn sociálně podmíněných aktivit relativně častěji se vyskytujících a ve zvýšené míře ohrožujících společnost. V. Kebza (2005) uvádí, že je rostoucí kriminalita motivovaná snahou opatřit si peníze, které umožňují lepší život, také ji vysvětluje jako občanskou neposlušnost či příklon k extrémním ideologiím.

Nejefektivnějším řešením sociálně patologických jevů je komplexní přístup k prevenci, musí obsahovat systematickou a komplexní pomoc, zasáhnout v oblastech výchovy, vzdělávání a kultury, ale i sportu a volného času a vést ke zdravému životnímu stylu. Zaměřit se na správnou funkci rodiny. Dle R. Jedličky a J. Koti (1998) vyžaduje taková prevence například: zvýšit odolnost proti zátěži a konfliktům, které podporují asociální sklon, dále je nutno dbát o aktivní mentální hygienu ve společnosti, podchytit disociální a predeliktivní chování v samých počátcích, aby se dále nerozvíjelo apod.

M. Vágnerová (2008) uvádí, že se lidé vždycky snažili uniknout problémům a dosáhnout pocitů pohody i štěstí, a to bez vynaložení jakékoli námahy. Nejčastěji prostřednictvím užívání psychoaktivních látek, a to i přesto, že jejich užívání má negativní účinky. Autorka zmíněné látky rozlišuje na závislosti alkoholové a závislosti

na nealkoholových drogách. Definuje je jako problémy spojené s odlišným životním stylem.

3.2.10. Životní styl a volný čas

Vybraný životní styl i způsob trávení volného času se velkou měrou podílí na utváření lidské osobnosti. Volný čas je vlastně souhrn činností, které děláme rádi a dobrovolně, ze kterých si můžeme vybrat takové, jež nám prospívají, a to jak po psychické stránce, tak i po fyzické. S volným časem souvisí životní styl, což je slovy J. Pávkové (2008) jakýsi souhrn životních forem, které jsou jedincem aktivně prosazovány. Volný čas zahrnuje hodnotovou orientaci jedince a je projevován v chování i způsobu jeho využívání, současně má také vliv na materiální a sociální životní podmínky. Velký vliv ve výběru životního stylu sehraává rodina, jež se podílí na jeho utváření spolu s prostředím ve společnosti.

Při nezaměstnanosti nabývá na významu smysluplná osobní aktivita ve volném čase. Mění se její smysl i rozsah oproti využívání volného času při zaměstnání, kdy je využíván k zotavení z námahy pracovního dne a získání sil pro další pracovní nasazení. V době ztráty zaměstnání značně vzrůstá. Též se mění časová perspektiva jedince, v pracovním procesu má jedinec před sebou jednoznačný obraz časové struktury svých činností v průběhu celého života či dnů, týdnů a let. Kdežto při ztrátě zaměstnání se projevuje dezorientace způsobená tím, že dosavadní průběh činnosti končí a nastává prázdno a nejistota. Je těžké tuto situaci zvládnout, což vede k pasivnímu chování ve volném čase a omezení aktivního hledání nové práce (Buchtová, 2002).

Pokud je volný čas strukturován a využíván smysluplně, snižuje se během nezaměstnanosti psychická zátěž (Buchtová, Filo, 2008 in Malindová, 2011). Podobně smýšlejí i M. Jahodová, P. F. Lazarsfeld a H. Zeisel (1971). Tito se domnívají, že jedinec, jenž během své nezaměstnanosti využívá svůj čas smysluplnými aktivitami, vykazuje pak lepší duševní zdraví a subjektivní pocit pohody.

Jak uvádí P. Mareš (2002), jedním z nejvýraznějších psychologických důsledků nezaměstnanosti jsou změny ve vnímání času a rozbití časové struktury. Čas přestává být důležitý, ubíhá pomaleji než v zaměstnání, dny nemají žádnou strukturu a po určitém čase je obtížné odlišit všední dny od víkendů. Současně je vyplňován pocitem nudy a přestává

být důležitý, zároveň narůstá podíl nestrukturovaného času oproti strukturovanému. Dříve tolik využívaný volný čas v nezaměstnanosti najednou ztrácí svůj význam.

Někteří nezaměstnaní jedinci si nedovedou vytvořit náhradní časovou strukturu dne, uvádějí, že je jejich den méně strukturovaný i účelně prožitý při porovnávání se zaměstnanými jedinci. Pokud si ale dokážou zmíněnou časovou strukturu vytvořit, pak jsou psychicky odolnější, cítí se spokojeně a mají vyšší sebevědomí (Wanberg, Griffiths, 1997 in Kebza, 2005).

3.2.11. Osobní pohoda (well-being)

Ztráta zaměstnání se projevuje v celkovém životním názoru, sebepojetí, postoji k práci, emočním vyladění a v neposlední řadě ve změnách pocitu osobní pohody (well-being). „Pocit osobní pohody je multidimenzionální konstrukt, vztah nezaměstnanosti a psychické dimenze zdraví může mít různé formy – depresi, snížení sebeúcty, zhoršení interpersonálních vztahů.“ To vše vede ke ztrátě kontroly nad vlastním životem (Kebza, 2005, str. 199).

Pojem well-being, nejčastěji používaný v angloaské oblasti, je v České republice překládán jako „osobní pohoda“. Tento pojem byl roku 1948 zakomponován Světovou zdravotnickou organizací (WHO) i do definice zdraví.

V nejširším smyslu je osobní pohoda tvořena dvěma složkami, složkou emoční a kognitivní. První zahrnuje emoční stavy, a to jak pozitivní, tak negativní. Je tedy souhrnem nálad, emocí a afektů. Druhá představuje sebehodnocení i vědomé zhodnocení života, celkovou životní spokojenost (Diener a kol., 1999 in Hřebíčková, Blatný, Jelínek, 2010).

Osobní pohoda obsahuje nejen pohodu tělesnou a duševní, spirituální a sociální, ale i životní styl jedince a jeho celkovou odolnost. Je možné ji definovat jako dlouhodobý nebo přetrvávající emoční stav, v němž je reflektována spokojenost jedince s jeho životem (Blatný a kol., 2010). Tento stav je označován jako stav tzv. habituální pohody, pro člověka pohody typické. Současně je ale odlišován od pohody v určitém časovém období (Džuka, Dalbert, 2002 in Hřebíčková, Blatný, Jelínek, 2010).

V. Kebza a I. Šolcová (2005) uvádějí, že dle logistické regresní analýzy určuje osobní pohodu interní lokalizace kontroly a subjektivně hodnocený zdravotní stav, současně vyšší úroveň sebeuplatnění a vzdělání. Pomocí vzdělání získává člověk důvěru v sebe, ve své vlastní schopnosti, což mu umožňuje žít kvalitnější život (Mirovský, Rosse, 1998 in Šolcová, Kebza, 2005). Lze tedy předpokládat, že vzdělání vede k větší osobní pohodě.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

4.1. Výzkum

4.1.1. *Popis zkoumaného vzorku a charakteristika respondentů*

Zkoumaným vzorkem diplomové práce byli občané Šluknovského výběžku. Tento se nachází v severní části České republiky a sousedí se Spolkovou republikou Německo. Je složen z devíti měst (Varnsdorfu, Rumburku, Jiříkova, Šluknova, Krásné Lípy, Dolní Poustevny, Velkého Šenova, Mikulášovic, Chříbské) a též z obcí, jako je Dolní a Horní Podluží, Jiřetín pod Jedlovou, Vilémov či Rybníště. Oblast výběžku je součástí Ústeckého kraje.

V období sběru dat byli respondenti obyvateli výše uvedených měst a obcí. Současně byli klienty Úřadu práce, respektive kontaktních pracovišť ve Varnsdorfu a Rumburku. Respondenti byli rozděleni na čtyři věkové kategorie v rozsahu méně než 26 let, 26 – 35 let, 36 – 49 let, 50 a více let.

Dotazníky byly rozdány 200 respondentů prostřednictvím kontaktních pracovišť ve Šluknovském výběžku, přičemž je vyplnilo pouze 109 respondentů. Návratnost tedy činila 54 % všech rozdaných dotazníků.

4.1.2. *Metody a techniky výzkumu*

K výzkumnému šetření bylo přistoupeno z pohledu kvantitativní metodologie. Sběr dat byl prováděn pomocí anonymního strukturovaného dotazníku. Dle P. Gavory (2000) se kvantitativní výzkum pokouší vybírat zkoumané osoby takovým způsobem, aby co nejlépe reprezentovaly jistou populaci. Za nejlepší výběr označuje náhodný, jelikož odpovídá požadavkům matematické teorie pravděpodobnosti. Výsledné dotazníkové šetření bylo zpracováno v programu Microsoft Excel sady Microsoft Office 2010, data zaznamenána do grafů s popisky a kontingenčních tabulek.

4.1.3. Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký dopad má ztráta zaměstnání z psychologického hlediska na nezaměstnaného jedince, zda je možné zátěžovou situaci zvládnout a zda lze vnímat nezaměstnanost pozitivně. Šetření bylo prováděno v České republice, ve Šluknovském výběžku od července 2014 do září 2014. K naplnění cíle byl vytvořen dotazník s otázkami jak zastřešujícími, tak dílčími, jež byly neméně důležité. Některé ze zastřešujících otázek:

- Myslíte si, že Vám příbuzní, přátelé a známí mohou pomoci s hledáním zaměstnání?
- Cítíte se být při hledání zaměstnání spíše optimistou či pesimistou?
- Je možné vnímat nezaměstnanost pozitivně?

4.1.4. Stanovení hypotéz

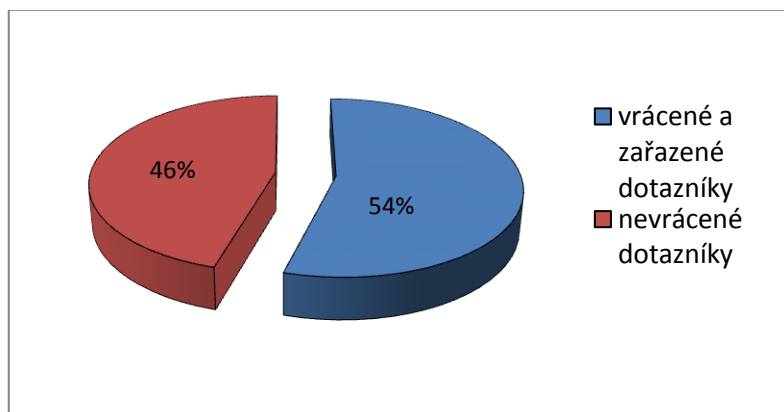
Na základě vytvořeného dotazníku a specifík Šluknovského výběžku byly stanoveny následující hypotézy:

1. Velikost města nemá vliv na okolnosti vzniku nezaměstnanosti uvedené v dotazníku v otázce č. 9.
2. Poskytování sociální opory nemá vliv na věk nezaměstnaných jedinců.
3. Sociální vztahy méně oceňují nezaměstnaní jedinci, kteří se spoléhají na úřad práce, než jedinci, kteří sami aktivně vyhledávají novou práci.
4. Vzdělání nezaměstnaných jedinců nemá vliv na snížení životní úrovně v době nezaměstnanosti.
5. Délka nezaměstnanosti nemá vliv na snížení životní úrovně v době nezaměstnanosti.

4.2. Výsledky

4.2.1. Výsledky dotazníkového šetření

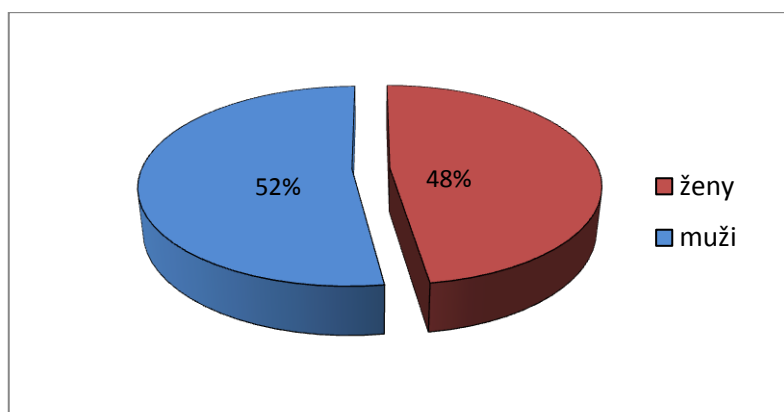
V prováděném výzkumu bylo rozdáno 200 dotazníků, zpět se vrátilo 109 dotazníků. Výzkumný soubor obsahoval 109 respondentů a s tímto počtem bylo nadále pracováno.

Graf 5: Výzkumný soubor

Pohlaví respondentů (otázka č. 1)

Z níže uvedeného grafu vyplývá, že ve skupině respondentů odpovídalo o 4 % více mužů než žen. Vyplnění dotazníku se zúčastnilo 52 žen (48 %) a 57 mužů (52 %).

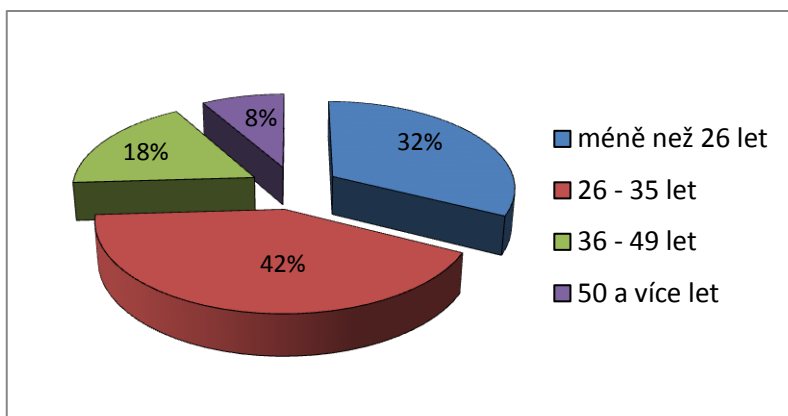

Graf 6: Složení respondentů v závislosti na pohlaví

Věková kategorie respondentů (otázka č. 2)

Nejvíce dotazníků vyplnili mladí jedinci ve věku 26 – 35 let, a to 45 mladých lidí (42 %), následovala je věková kategorie do 26 let v počtu 35 jedinců (32 %). Jedinců středního věku, tedy věková kategorie 36 – 49 let, se podílelo na vyplňování dotazníku

pouze 19 (18 %). Respondentů věkové kategorie 50 a více let se zúčastnilo jen 9, což je 8 % z celkového počtu vrácených dotazníků.

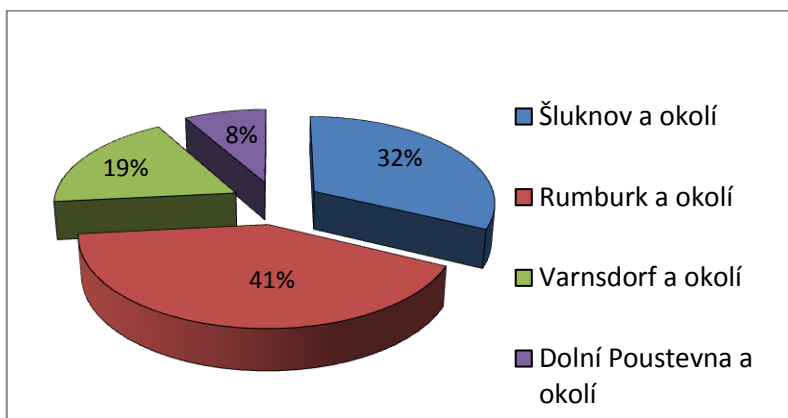
Graf 7: Složení respondentů v závislosti na věku

Identifikace s romskou menšinou (otázka č. 3)

Na otázku, zda se respondent identifikuje s romskou menšinou, odpovědělo z celkového počtu zkoumaného vzorku 15 (14 %) respondentů. Jednalo se především o svobodné muže se základním vzděláním žijící ve společné domácnosti s rodinou.

Místo bydliště respondentů (otázka č. 4)

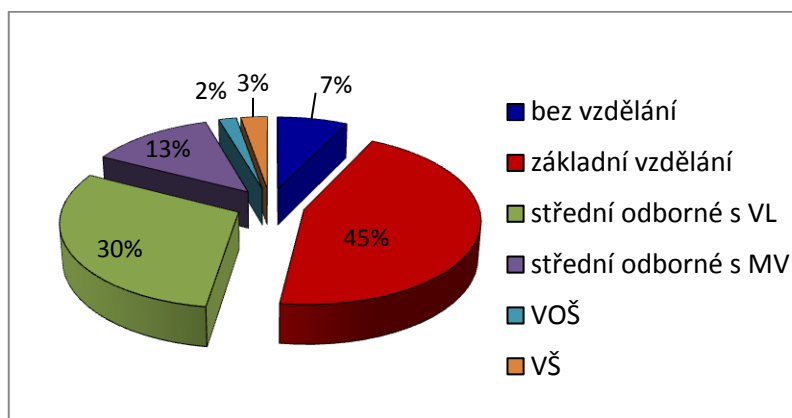
Vyplňování dotazníků se zúčastnilo nejvíce občanů města Rumburku s přilehlými obcemi - 45 jedinců (41 %), následně města Šluknova a okolí - 35 jedinců (32 %). Z města Varnsdorfu a jeho okolí vyplnilo dotazník 20 dotazovaných (19 %), z Dolní Poustevny odpovídalo 9 občanů (8 %).

Graf 8: Složení respondentů dle místa bydliště

Vzdělání respondentů (otázka č. 5)

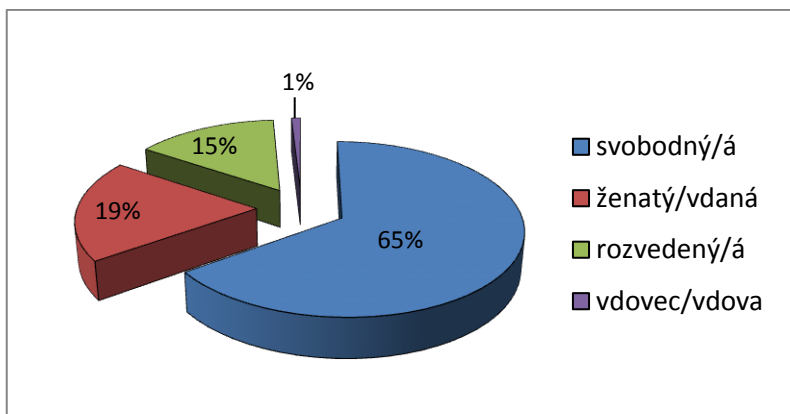
Graf znázorňující vzdělání respondentů poukazuje na nižší stupeň vzdělanosti nezaměstnaných jedinců ve Šluknovském výběžku. Nejpočetnější skupinou vzorku byli jedinci se základním vzděláním, tj. 49 (45 %), následovali je respondenti s výučním listem v počtu 33 (30 %). Třetí místo patřilo středoškolákům s maturitou – 14 (13 %). Základy vzdělání (jedinci, kteří opustili školu například v sedmé třídě, kterou opakovali) mělo 8 respondentů (7 %). Nejmenší počet ze souboru patřil absolventům VOŠ, byli pouze 2 (2 %) a vysokoškolsky vzdělaní respondenti jen 3 (3 %). Z tohoto vyplývá, že více než 50 % jedinců je nízké vzdělanosti. Dá se usuzovat, že pocházejí z nepodnětného prostředí, což je pro vybranou lokalitu typické.

Graf 9: Složení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Rodinný stav respondentů (otázka č. 6)

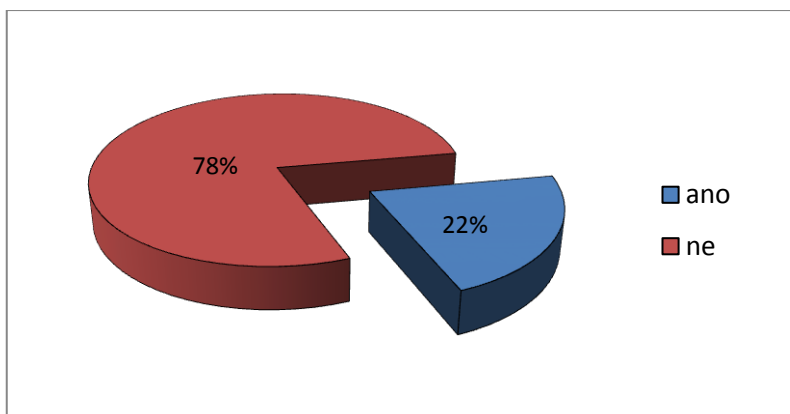
Rodinný stav byl zjišťován se záměrem zjistit, kolik respondentů mělo v náročné životní situaci možnost sociální opory. Graf rodinného stavu respondentů poukazuje na to, že nejvíce nezaměstnaných jedinců bylo svobodných – 71 (65 %). Rozvedených respondentů bylo 16 (15 %) a 1 % patřilo ženě, která zaškrtnula stav vdova/vdovec. Pouze 21 (19 %) respondentů se zařadilo mezi vdané/ženaté, jen tito měli sociální oporu v manželovi či manželce.

Graf 10: Složení respondentů dle rodinného stavu

Společný život respondentů v domácnosti (otázka č. 7)

Podobně jako v předchozím grafu byla otázka, zda žije respondent v domácnosti sám či naopak, položena z důvodu sociální opory. Z tohoto grafu je tedy zřejmé, že 23 (22 %) respondentů uvedlo sdílení domácnosti s další osobou. Oproti tomu 83 (78 %) respondentů zaškrtnulo možnost ne, tedy život bez jiné osoby ve společné domácnosti. Více než 75 % respondentů je pravděpodobně bez možnosti sociální opory nejbližší osoby. Tři respondenti z výzkumného vzorku na tuto otázku neodpověděli.

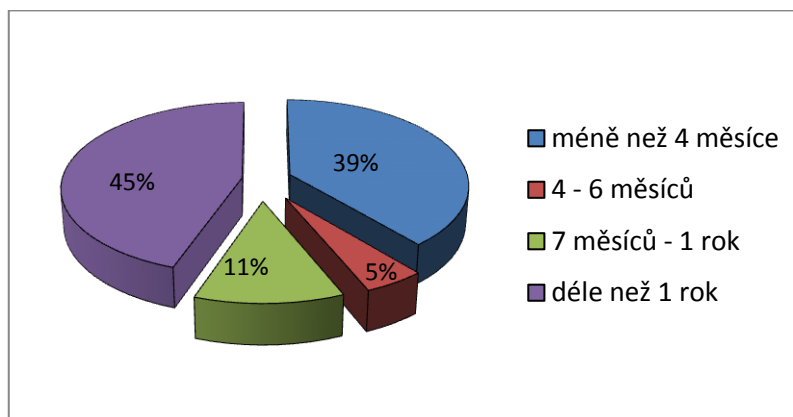

Graf 11: Složení respondentů dle společného života v domácnosti

Doba trvání nezaměstnanosti (otázka č. 8)

Na otázku „Jak dlouho trvá Vaše nezaměstnanost?“ odpovědělo 103 respondentů ze 109. Nejvíce respondentů bylo nezaměstnaných déle než 1 rok, a to 46 (45 %). Jen o 6 % méně dotazovaných (40) uvedlo nezaměstnanost kratší než 4 měsíce. Registrovaných na úřadu práce v délce trvání 7 měsíců až 1 rok bylo 12 (11 %)

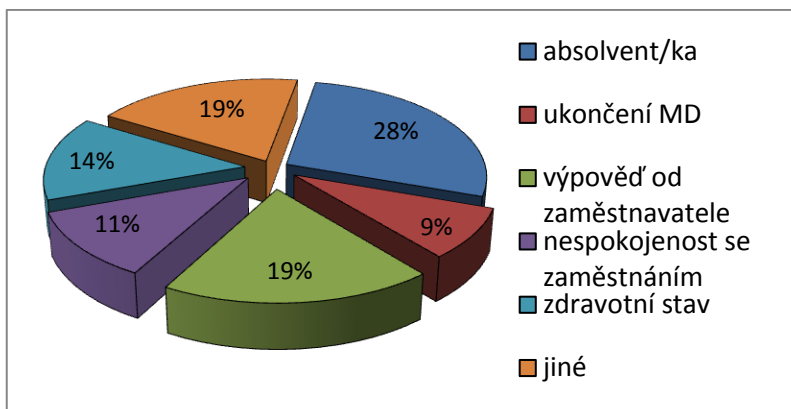
nezaměstnaných. Nejméně respondentů, 5 (5 %), bylo bez práce 4 až 6 měsíců. Z grafu vyplývá, že ve zkoumané lokalitě převládá dlouhodobá nezaměstnanost. Doba trvání nezaměstnanosti kratší než 4 měsíce může znamenat, že v daném období se zaregistrovali absolventi především středních škol, kteří v měsíci červnu dokončili studium.

Graf 12: Složení respondentů v závislosti na době trvání nezaměstnanosti

Příčiny nezaměstnanosti (otázka č. 9)

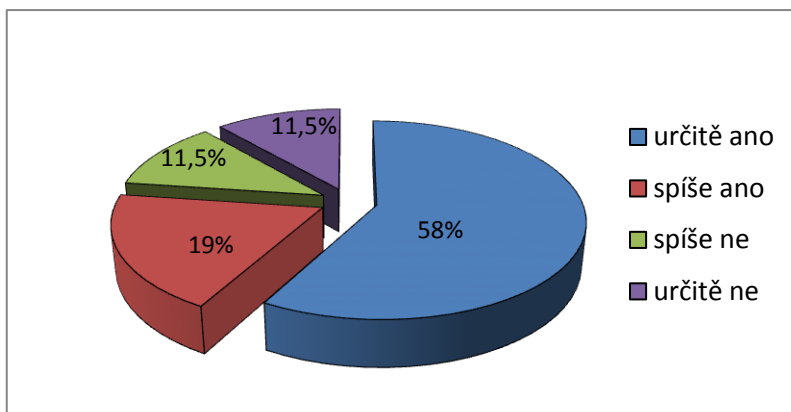
Důvodů, proč se respondenti ocitli bez zaměstnání, je několik. Poměr příčin ztráty zaměstnání není nijak zvlášť odlišný. Nejčastější okolností vzniku nezaměstnanosti bylo absolvování školy, uvedlo ji 29 (28 %) respondentů. Příčinu, kdy zaměstnanci dostali výpověď od zaměstnavatele, uvedlo 20 respondentů (19 %). Se stejným počtem byla zaškrtnuta odpověď „jiné“, v níž uvedli 3 respondenti důvod, že začali podnikat, stali se OSVČ. Další 2 respondenti se vrátili z výkonu trestu, 2 respondentům vypršela smlouva na dobu určitou a nebyla jim prodloužena, 1 respondent podal výpověď sám, protože mu zaměstnavatel neplatil. Nezaměstnanými se také stalo 7 osob, kteří ukončili studium na vlastní žádost s odůvodněním, že je škola nebaví. Jako další příčina ztráty zaměstnání byl uveden zdravotní stav, tuto možnost zvolilo 15 (14 %) dotazovaných. Celkem ze 109 respondentů odpovědělo 105.

Graf 13: Složení respondentů dle příčin nezaměstnanosti

Snížení životní úrovně respondentů (otázka č. 10)

Na otázku „Snížila se v době nezaměstnanosti Vaše životní úroveň?“ odpovědělo 105 respondentů. Určitě ano uvedlo nejvíce respondentů, což bylo 61 (58 %), dalších 20 (19 %) se přiklonilo k odpovědi spíše ano. Odpověď spíše ne a určitě ne byla zodpovězena stejným počtem respondentů, a to 12 (11,5 %). Z grafu tedy vyplývá, že většina dotazovaných pociťovala v nezaměstnanosti snížení životní úrovně, především v ohledu, že nemohou svým nejbližším dopřát ani to, co dříve bylo samozřejmostí.

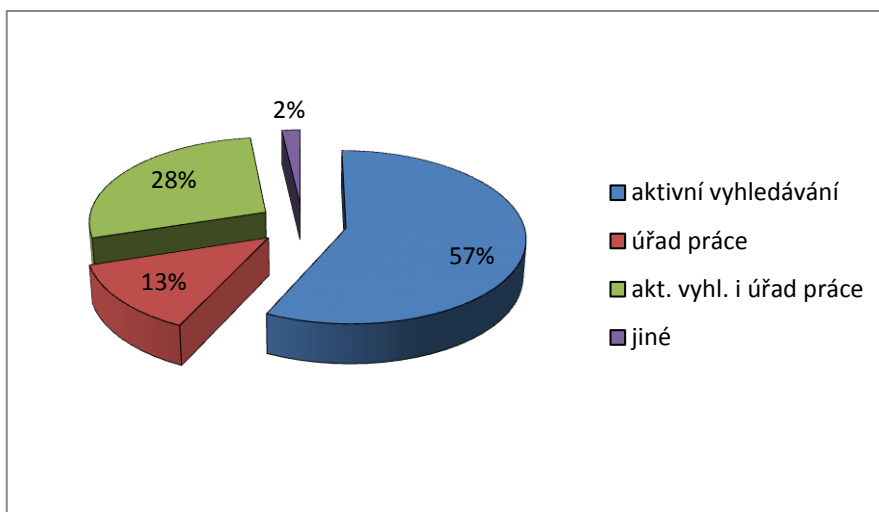

Graf 14: Složení respondentů v závislosti na snížení životní úrovně

Hledání zaměstnání (otázka č. 11)

Graf 15 znázorňuje aktivitu nezaměstnaných jedinců při hledání zaměstnání. Respondenti v tomto případě měli možnost zaškrtnout více odpovědí. 91 respondentů bylo pro aktivní vyhledávání, z nichž 61 (57 %) pouze pro tuto možnost. Obě možnosti, aktivní vyhledávání i nabídky ÚP, využilo 30 (28 %) respondentů. Samotné nabídky ÚP využilo

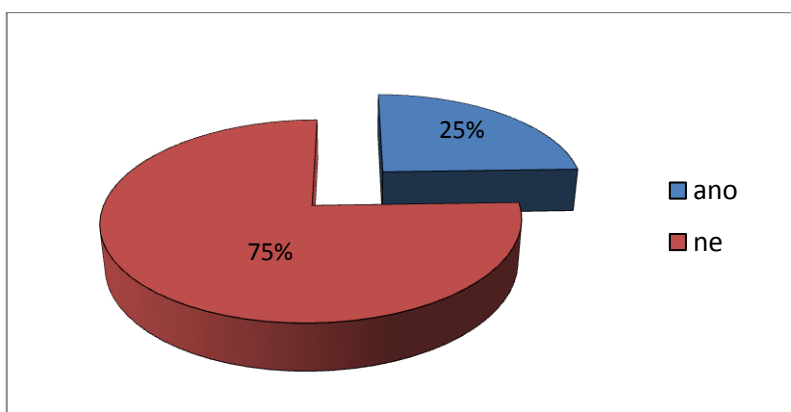
14 (13 %) dotazovaných. Možnosti „jiné“ patřila 2 %, tedy 2 respondentům, kteří začali podnikat a tudíž nevyužili ani jednu z předchozích možností.

Graf 15: Rozložení všech odpovědí respondentů v závislosti na hledání zaměstnání

Využití možnosti rekvalifikačních kurzů (otázka č. 12)

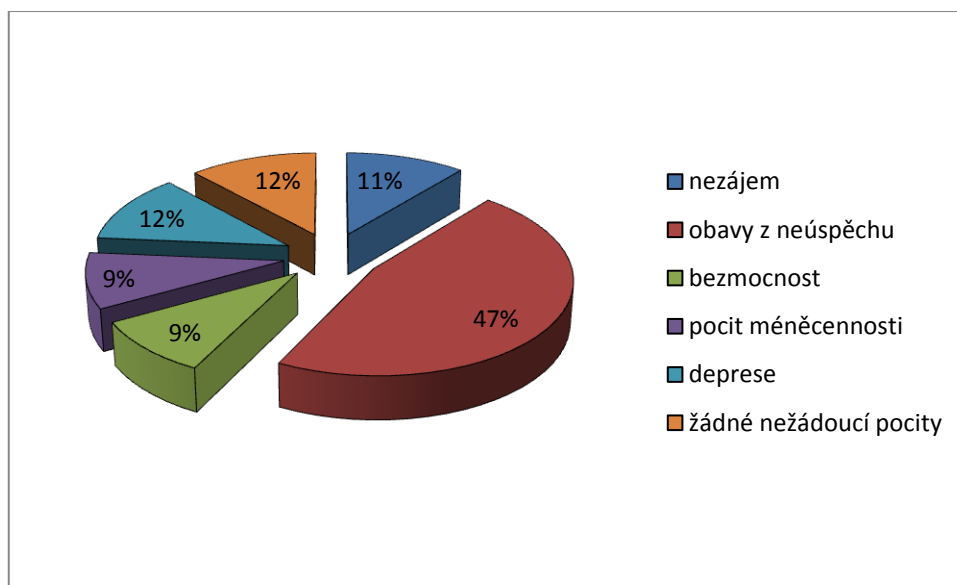
Na další otázku, zda respondenti využili možnosti rekvalifikačních kurzů, odpovědělo 106 respondentů. Překvapivý byl výsledek, z dotazovaných převážná většina odpověděla, že tuto možnost nevyužila, tj. 80 respondentů (75 %). A naopak, pouze 26 (25 %) dotazovaných rekvalifikační kurzy využilo. Přitom při vyplňování dotazníku v otázce č. 23 uvedlo 34 (27 %) respondentů, že jsou rekvalifikační kurzy jednou z možností získání nového zaměstnání. Nabízí se odpověď, že teprve tuto možnost využijí.

Graf 16: Složení respondentů dle využití možnosti rekvalifikačních kurzů

Vnímání stavů a pocitů v nezaměstnanosti (otázka č. 13)

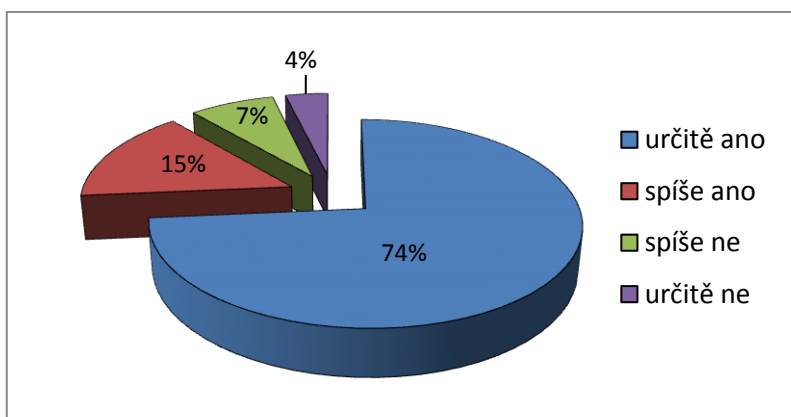
Negativní psychologické dopady při ztrátě zaměstnání vnímají nezaměstnaní jedinci podobně. Jde například o obavy z neúspěchu a budoucnosti, deprese, bezmocnost a beznaděj, nízkou sebedůvěru apod. Respondenti si u této otázky mohli vybrat současně více možností, ze 109 dotazovaných dva žádnou z nabízených možností nevybrali. Většina respondentů 59 (47 % všech vybraných možností) pociťovala při ztrátě zaměstnání obavy z neúspěchu (při hledání nového zaměstnání), z nichž 49 uvedlo pouze tuto možnost a dalších 10 dotazovaných zároveň uvedlo bezmocnost, pocit méněcennosti a deprese. Ztrátu zaměstnání spojovalo se zhoršením psychického zdraví, zejména s projevy depresivního stavu, 15 (12 %) respondentů, 9 jen tuto variantu a 6 připojilo i další možnosti. Pocit méněcennosti pociťovalo 12 (9 %) dotazovaných, nejčastěji uváděným důvodem byla ztráta finančního příjmu, z tohoto počtu jich 7 uvedlo i jiné možnosti. Počtu 12 (9 %) dosáhla další příčina, a to bezmocnost, 3 odpověděli bez dalších možností. Mezi příčiny byl zařazen také nezáměr, ve smyslu ztráty zájmu o život, péči o rodinu, koníčky apod. K této příčině se přihlásilo 14 (11 %) dotazovaných. Žádné nežádoucí pocity udalo 15 (12 %) respondentů.

Graf 17: Rozložení všech odpovědí respondentů v závislosti na vnímání stavů a pocitů v nezaměstnanosti

Denní režim (otázka č. 14)

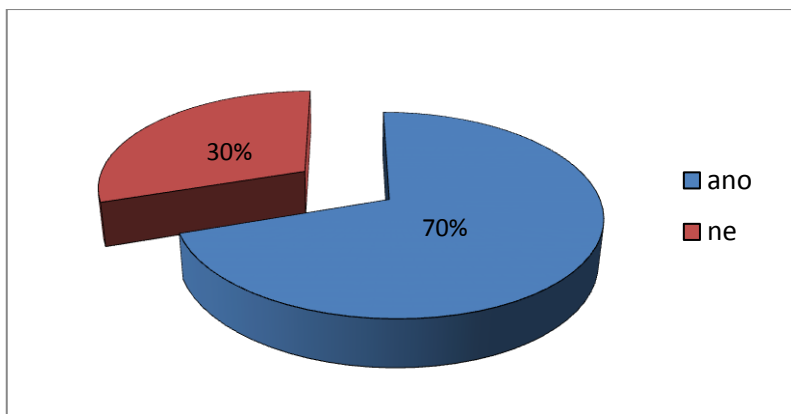
Otázka dodržování pravidelného denního režimu byla zodpovězena celkem 106 respondenty, z toho se nejvíce dotazovaných přiklápělo k odpovědi, že určitě denní řád dodržovali, jednalo se o 78 (74 %) jedinců. 16 (15 %) respondentů se tento řád snažilo dodržovat, ti odpověděli spíše ano. Pouze 4 (4 %) jedinci žádný denní režim nedodržovali a 8 (7 %) respondentů zaškrtno odpověď spíše ne.

Graf 18: Složení respondentů dle dodržování denního režimu

Komunikace s přáteli o tíživé situaci (otázka č. 15)

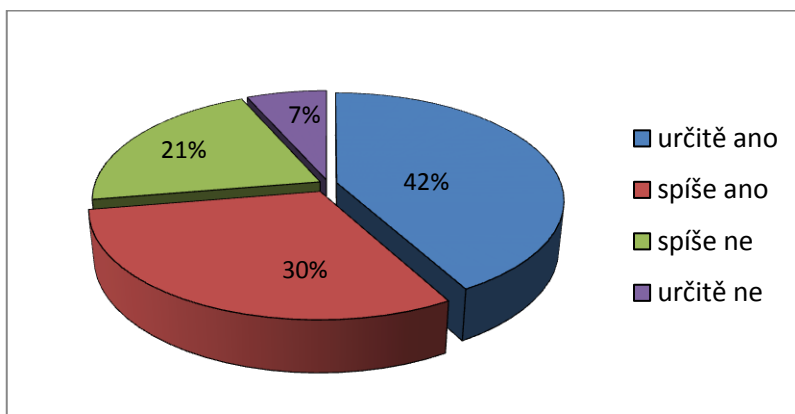
Otázka týkající se komunikace s přáteli a známými lidmi o složité situaci byla zodpovězena 106 respondenty, z nichž 74 (70 %) dotazovaných se nestydělo za svou tíživou situaci a naopak o ní se svými známými mluvilo. Více než polovina kladně odpovídajících byli optimističtí, svobodní a mladí jedinci, k nimž komunikace prostřednictvím sociálních sítí neodmyslitelně patří. Oproti tomu respondentů, kteří odpověděli „ne“, bylo 32 (30 %). Tito jedinci se řadili ke střední a starší věkové kategorii.

Graf 19: Složení respondentů v závislosti na komunikaci se známými lidmi

Pomoc při hledání zaměstnání (otázka č. 16)

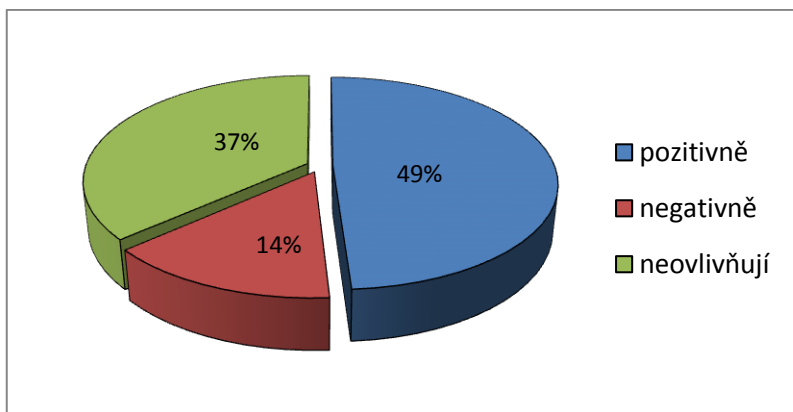
Tato otázka doplňovala otázku předchozí. Šlo o zjištění, zda si nezaměstnaní jedinci myslí, že by jim příbuzní a přátelé mohli pomoci při hledání zaměstnání. Odpovědělo 105 respondentů, většina kladně. Dotazovaní si byli vědomi, že jim sociální vztahy prostřednictvím komunikace mohou pomoci se získáním nové práce. Pro odpověď „určitě ano“ bylo 44 (42 %) respondentů a pro odpověď „spíše ano“ 32 (30 %). Méně než třetina jedinců z celkového počtu byla opačného názoru, 22 (21 %) jich odpovědělo „spíše ne“ a 7 (7 %) „určitě ne“. Z odpovědí, znázorněných v grafu, tedy vyplývá, že jsou sociální kontakty velice důležité.

Graf 20: Složení respondentů v závislosti na hledání zaměstnání s pomocí přátel a známých

Vliv ztráty zaměstnání na sociální vztahy (otázka č. 17)

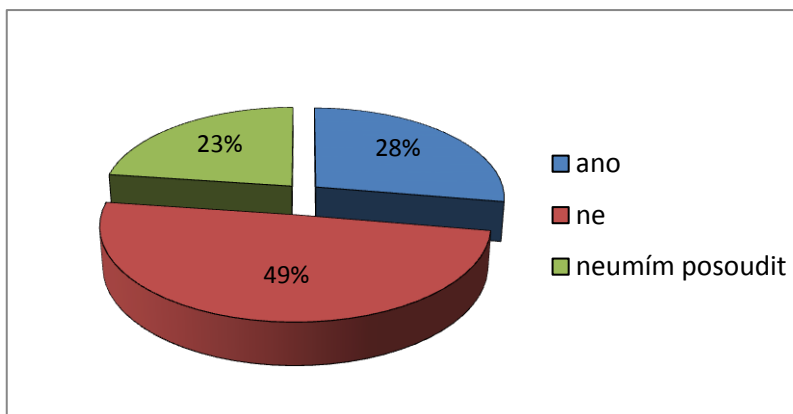
Na otázku, jak ztráta zaměstnání ovlivnila vztah s přáteli a známými, odpovědělo 104 respondentů. Pro většinu dotazovaných 51 (49 %) bylo setkávání s přáteli příležitostí k hledání práce a částečně fungovalo jako sociální opora. Oproti tomu omezení sociálních kontaktů uvedlo 15 (14 %) nezaměstnaných jedinců. Tuto skutečnost by bylo možné brát pozitivně, vzhledem k poměru odpovědí. Nezaměstnanost vztahy s přáteli a známými neovlivnila 38 (37 %) respondentům.

Graf 21: Složení respondentů dle vlivu nezaměstnanosti na sociální vztahy

Změna v sociálních vztazích (otázka č. 18)

Otázka č. 18 taktéž souvisela se sociálními vztahy, týkala se vnímání změn ve vztazích s nejbližšími, tedy s rodinou a přáteli. Odpovědělo na ni 105 respondentů, přičemž téměř polovina, 52 (49 %), respondentů žádné změny nepocítovala. Byli to převážně svobodní muži. Dotazovaných, kterým se vztahy během nezaměstnanosti změnily, bylo 29 (28 %), ti uváděli, že se cítili najednou odstrčeni, což vedlo k nižší sebedůvěře. 24 (23 %) respondentů neumělo na danou otázku odpovědět.

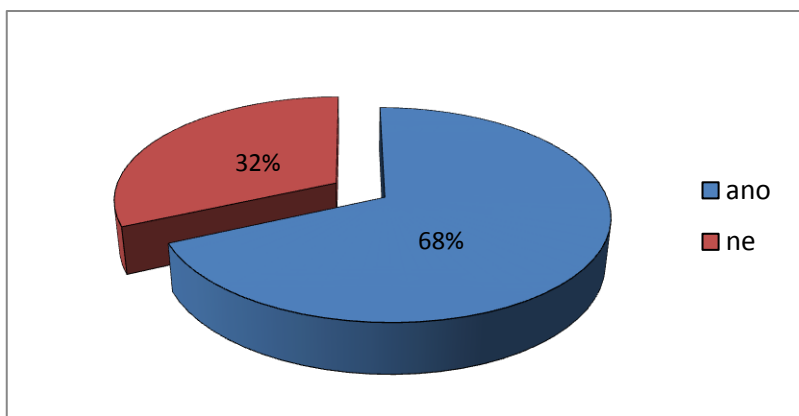

Graf 22: Složení respondentů v závislosti na změně v sociálních vztazích

Sociální opora blízké osoby (otázka č. 19)

Je známo, že sociální opora je v životě velice důležitá a při ztrátě zaměstnání obzvlášť. Z tohoto důvodu byla položena nezaměstnaným jedincům otázka „Je ve Vašem životě blízká osoba, která Vám pomáhá zvládnout složité období v nezaměstnanosti?“ Z celkového počtu vrácených dotazníků na ni odpovědělo 104 respondentů. Pozitivní bylo zjištění, že se měli nezaměstnaní jedinci o koho „opřít“, že sociální opora v jejich tíživé

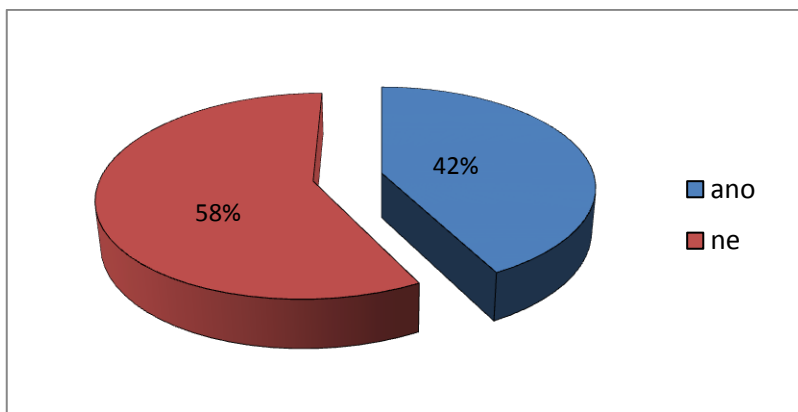
situaci fungovala. Kladných odpovědí bylo zaznamenáno 71 (68 %). Méně než třetina, 33 (32 %) dotazovaných se cítila osamoceně, bez pomoci.

Graf 23: Složení respondentů v závislosti na sociální opoře blízké osoby

Pozitivní vnímání nezaměstnanosti (otázka č. 20)

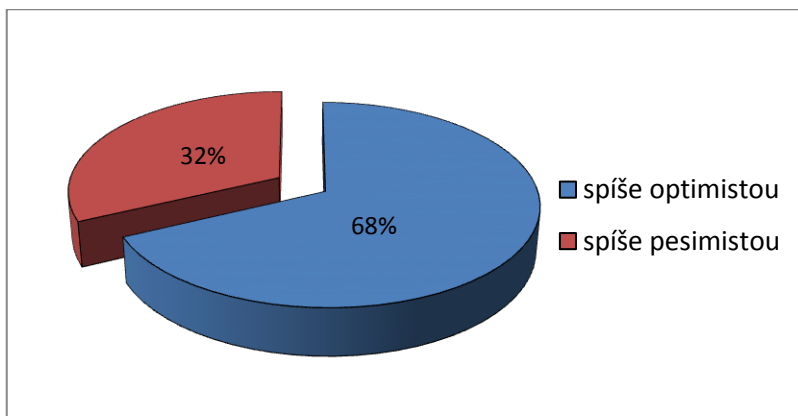
Na otázku, zda je možné vnímat nezaměstnanost také pozitivně, odpovědělo celkem 102 respondentů. 59 (58 %) dotazovaných se přiklánělo k odpovědi „ano“, přičemž tuto otázku čtyři jedinci doplnili poznámkou, že díky nezaměstnanosti měli více času pro sebe a své blízké, pro své zájmy a koníčky, případně pro seberealizaci. Tři jedinci uvedli, že je nezaměstnanost donutila zdokonalovat se pro trh práce, aby našli lépe placené zaměstnání nebo získali v nové práci lepší postavení a dva jedinci byli spokojení s podporou za „nicedělání“. Pouze jeden respondent si ztrátou zaměstnání uvědomil, že je práce důležitá a jak velkou má cenu. K odpovědi „ne“ se přiklonilo 43 (42 %) respondentů, většina z nich jednoznačně doplnila otázku tím, že se bez financí nedá žít, že jim nedostatek peněz snižuje kvalitu života. Někteří z dotazovaných také uvedli, že práce je nedostatek, takže jim nezbyvá, než být na úřadu práce a čekat na dávky.

Graf 24: Složení respondentů dle pozitivního vnímání nezaměstnanosti

Optimismus či pesimismus (otázka č. 21)

Otázka týkající se optimismu a pesimismu byla položena ve smyslu, zda si respondenti při vyhledávání nového zaměstnání věří, že naleznou dobře placenou práci. Nebo naopak, možnost najít si práci vzdali. Z grafu vyplývá, že 70 (68 %) respondentů se pokládalo za optimistu, věřili si, že najdou práci, se kterou budou spokojeni. Oproti tomu 33 (32 %) dotazovaných nevěřilo, že v budoucnu získají nové zaměstnání, nahlíželi na situaci pesimisticky. Z celkového počtu vrácených dotazníků tuto otázku neodpovědělo 6 jedinců.

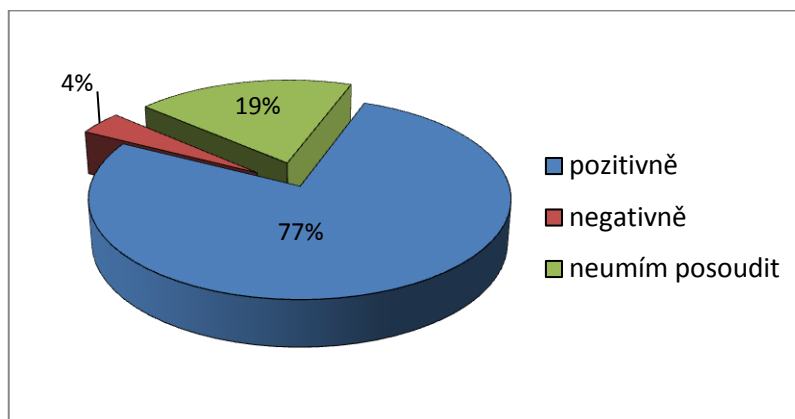

Graf 25: Složení respondentů v závislosti na optimistickém či pesimistickém náhledu na hledání zaměstnání

Pozitiva či negativa nového zaměstnání (otázka č. 22)

Jak dalece je možné vnímat získání nového zaměstnání? Na podobně formulovanou otázku odpovídalo 104 respondentů, z toho převážná většina odpověděla pozitivně. 80 (77 %) dotazovaných věřilo, že je nová práce bude těšit, že ji budou vykonávat

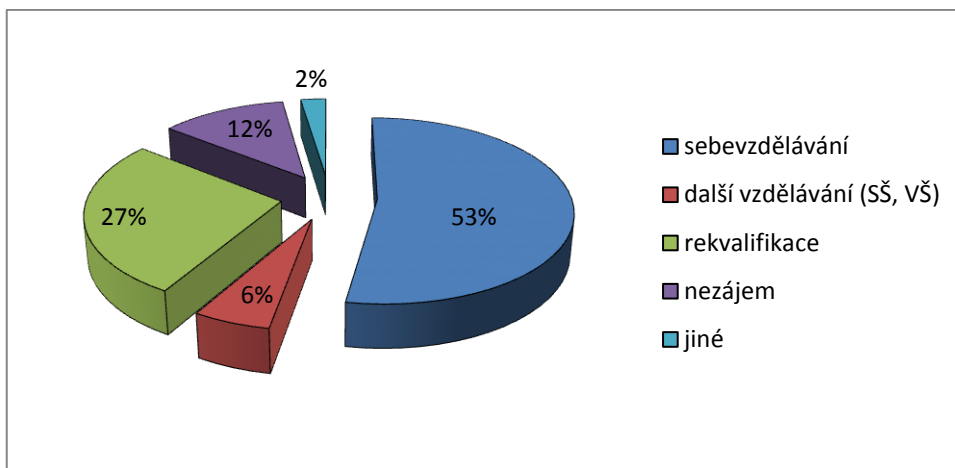
s nadšením, že se naučí něčemu novému, rozšíří si vědomosti a získají další zkušenosti. Patřili mezi ně převážně respondenti mladší věkové kategorie, kteří se nebojí změn, naopak změny ve svém životě vítají. Za negativní pokládali nové zaměstnání pouze 4 (4 %) respondenti. Necelá čtvrtina, 20 (19 %) respondentů na danou otázku neuměla odpovědět.

Graf 26: Složení respondentů v závislosti na vnímání nového zaměstnání

Zvyšování šancí na získání nového zaměstnání (otázka č. 23)

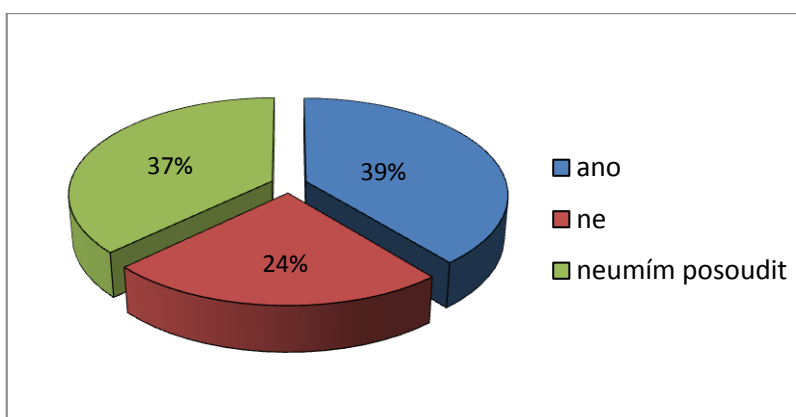
Na otázku, jakým způsobem nezaměstnaní jedinci zvyšují šanci na získání nového zaměstnání, bylo možné odpovědět více možnostmi. Z celkového počtu 109 respondentů 5 tuto otázku vynechalo. Jednoznačně nejvíce respondentů 66 (53 % všech vybraných odpovědí) se přiklánělo k možnosti sebevzdělávání, převažovali svobodní jedinci mladé a střední věkové kategorie. Tito jedinci byli převážně optimisté při hledání nového zaměstnání. Z výše uvedeného počtu 66 se 47 dotazovaných přiklonilo pouze k této možnosti. Současně s možností sebevzdělávání v 16 případech využili i rekvalifikační kurzy a 4 navíc další vzdělávání. Dalším vzděláváním bylo myšleno rozšiřující středoškolské či vysokoškolské studium, u těch jedinců, kteří už obdobné studium absolvovali. K tomuto se vyjádřilo 7 (6 %) dotazovaných. Rekvalifikačních kurzů využilo 34 (27 %) nezaměstnaných jedinců, 17 z nich pouze tuto možnost. 3 respondenti zaškrtnuli možnost “jiné” s poznámkou, že jejich šance na zvýšení získání zaměstnání je mizivá z důvodu důchodového věku. Nezájem, jakýmkoli způsobem zvýšit svou šanci na novou práci, uvedlo 15 (12 %) respondentů.

Graf 27: Rozložení všech odpovědí respondentů v závislosti na způsobu zvyšování šance při získání nového zaměstnání

Integrace (otázka č. 24)

Poslední otázkou bylo zamýšleno zjistit, jak nahlízejí respondenti na integraci, neboli na začleňování nezaměstnaných do pracovního procesu. Poměr uvedených odpovědí byl relativně rovnoměrný. Odpovědělo 105 respondentů, z čehož bylo 41 (39 %) dotazovaných pro začleňování. 25 (24 %) dotazovaných se přiklánělo k odpovědi, že nelze tyto jedince začlenit. 39 (37 %) respondentů neumělo na danou otázku odpovědět.

Graf 28: Složení respondentů v závislosti na integraci nezaměstnaných jedinců

4.2.2. *Statistické zpracování hypotéz*

4.2.2.1. **Testování v kontingenčních tabulkách**

V kontingenčních tabulkách je testována závislost kvalitativních statistických znaků prostřednictvím χ^2 testu. Postup při použití χ^2 testu je následující. Nejdříve je nutno sestavit hypotézu, stanovit hladinu významnosti $\alpha = 0,05$, vypočítat testové kritérium, dle tabulek určit kritickou hodnotu a porovnat s vypočteným testovým kritériem. Pokud je vypočtená hodnota vyšší než hodnota tabulková, existuje mezi statistickými znaky významný vztah, jenž je možno zobecnit.

Při použití testu je důležité vycházet z rozdílu empirických a teoretických četností. Podmínkou při užití χ^2 testu nezávislosti je skutečnost, že podíl teoretických četností, které jsou menší než 5, nesmí překročit 20 % a současně nesmí být menší než 1. V opačném případě je nutné spojit slabé skupiny. Pokud existuje mezi statistickými znaky významný vztah, je možné určit sílu závislosti těchto znaků, a to pomocí Pearsonova koeficientu kontingence. Pearsonův koeficient nenabývá hodnoty 1, proto je potřeba jej normalizovat, normalizovaný Pearsonův koeficient poté již nabývá hodnoty v intervalu $\langle 0;1 \rangle$ (Svatošová, Kába, 2008).

4.2.2.2. **Ověření hypotéz**

Ověření platnosti 1. hypotézy

H₀ Velikost města nemá vliv na okolnosti vzniku nezaměstnanosti uvedené v dotazníku v otázce č. 9.

H_A Velikost města má vliv na okolnosti vzniku nezaměstnanosti uvedené v dotazníku v otázce č. 9.

Závislost dvou statistických znaků - velikost obce, odkud jsou nezaměstnaní, a okolnost, při které se stali nezaměstnanými - lze testovat pomocí χ^2 testu nezávislosti. Nulová hypotéza odpovídá testu, vyjadřuje nezávislost znaků.

Následující kontingenční tabulka obsahuje skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků. Řádky tabulky zobrazují rozdělení respondentů dle bydliště, sloupce různé okolnosti vzniku jejich nezaměstnanosti. Rozsah souboru $n = 105$.

Tabulka 2: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 1. hypotéze

1. hypotéza	absolventi	MD	výpověď	nespokoj.	zdr. důvody	jiné
Šluknov a okolí (menší město)	11	7	3	2	5	6
Dolní Poustevna a okolí (mm)	1	2	2	1	1	2
Rumburk a okolí (větší město)	7	0	13	7	7	9
Varnsdorf a okolí (vm)	10	0	2	2	2	3

Teoretické četnosti zanesené do následující tabulky lze vypočítat z předchozí tabulky, a to dle vzorečku:

$$n_{0ij} = \frac{n_{i.} \cdot n_{.j}}{n},$$

kde n_{0ij} je teoretická četnost pro i – tý řádek a j – tý sloupec předázející tabulky,

$n_{i.}$ je součet skutečných četností v řádku i ,

$n_{.j}$ součet skutečných četností ve sloupci j ,

n je celkový rozsah souboru (součet všech skutečných četností).

Tabulka 3: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 1. hypotéze

9,39048	2,91429	6,47619	3,88571	4,85714	6,47619
2,48571	0,77143	1,71429	1,02857	1,28571	1,71429
11,87619	3,68571	8,19048	4,91429	6,14286	8,19048
5,24762	1,62857	3,61905	2,17143	2,71429	3,61905

Pokud je více než pětina teoretických četností menších než 5, nelze použít χ^2 test a je potřeba některé hodnoty jednoho znaku sloučit. Zde dochází ke sloučení hodnot znaku bydliště nezaměstnaného. Dle velikosti obce jsou sloučena města Šluknov a Dolní Poustevna (tj. menší města včetně jejich okolí) a dále Rumburk a Varnsdorf (větší města včetně jejich okolí). Skutečné četnosti po sloučení:

Tabulka 4: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 1. hypotéze

1. hypotéza	absolventi	MD	výpověď	nespokoj.	zdr. důvody	jiné
menší města	12	9	5	3	6	8
větší města	17	0	15	9	9	12

Opět je nutné spočítat teoretické četnosti, které ukazuje následující tabulka:

Tabulka 5: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 1. hypotéze

11,87619	3,68571	8,19048	4,91429	6,14286	8,19048
17,12381	5,31429	11,80952	7,08571	8,85714	11,80952

Protože mezi uvedenými teoretickými četnostmi je méně než 20 % hodnot nižších než 5, lze již použít χ^2 test nezávislosti.

Je potřeba vypočítat testové kritérium χ^2 , podle vzorce:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^m \frac{(n_{ij} - n_{0ij})^2}{n_{0ij}},$$

kde n_{ij} je skutečná četnost pro i – tý řádek a j – tý sloupec tabulky četností,

n_{0ij} je teoretická četnost vypočtená k i – tému řádku a j – tému sloupci téže tabulky,

k je počet řádků tabulky četností (tj. počet hodnot jednoho znaku),

m je počet sloupců tabulky četností (tj. počet hodnot druhého znaku).

Jednotlivé členy testového kritéria jsou uvedeny v tabulce, vč. výsledného součtu.

Tabulka 6: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 1. hypotéze

0,00129	7,66246	1,24280	0,74568	0,00332	0,00443	9,65998
0,00090	5,31429	0,86194	0,51717	0,00230	0,00307	6,69967
0,00219	12,97674	2,10474	1,26285	0,00563	0,00750	16,35965

Po vypočtení testového kritéria χ^2 je třeba porovnat jeho hodnotu s kritickou hodnotou $\chi_{\alpha([k-1] \cdot [m-1])}^2$ na hladině významnosti α . Hodnoty k a m jsou počty různých hodnot jednotlivých znaků. Kritické hodnoty lze nalézt v tabulkách podle hladiny významnosti ($\alpha = 0,05$) a dle stupňů volnosti ($[k - 1] \cdot [m - 1] = [2 - 1] \cdot [6 - 1] = 5$).

$$\chi^2 = 16,360$$

$$\chi_{0,05(5)}^2 = 11,070 \text{ při } \alpha = 0,05.$$

Pokud by testové kritérium χ^2 nepřekročilo kritickou hodnotu $\chi_{0,05(5)}^2$ vyčtenou z tabulek, nebyl by důvod hypotézu zamítat. V tomto případě je však třeba prohlásit, že velikost města má spojitost s okolnostmi vzniku nezaměstnanosti, tyto dva znaky na sebe mají vliv. Hypotéza H_0 je zamítnuta, neboť $16,360 = \chi^2 > \chi_{0,05(5)}^2 = 11,070$, platí H_A .

Jak silný vliv na sebe tyto dva znaky mají? Sílu závislosti lze zjistit vypočtením normovaného Pearsonova koeficientu.

Pearsonův koeficient:
$$C = \sqrt{\frac{\chi^2}{n+\chi^2}}$$

Pearsonův normovaný koeficient:
$$C_{norm} = \frac{C}{C_{max}},$$

kde
$$C_{max} = \sqrt{\frac{q-1}{q}},$$
 v němž $q = \min(k, m),$

k, m jsou počty řádků a sloupců tabulky četností.

Celý vzorec pro normovaný Pearsonův koeficient:
$$C_{norm} = \frac{\sqrt{\frac{\chi^2}{n+\chi^2}}}{\sqrt{\frac{\min(k,m)-1}{\min(k,m)}}.$$

Po dosazení hodnot:

Pearsonův koeficient
$$C = \sqrt{\frac{16,360}{105+16,360}} \doteq \sqrt{0,13481} \doteq 0,367$$

$q = \min(2; 6) = 2,$
$$C_{max} = \sqrt{\frac{2-1}{2}} \doteq 0,70711$$

Pearsonův normovaný koeficient
$$C_{norm} = \frac{0,367}{0,707} \doteq 0,51924.$$

Hodnota normovaného Pearsonova koeficientu ukazuje středně silnou závislost mezi zkoumanými znaky. Jako středně silná závislost se hodnotí Pearsonův normovaný koeficient v rozmezí mezi 0,3 a 0,7.

Ověření platnosti 2. hypotézy

H₀ Poskytování sociální opory nemá vliv na věk nezaměstnaných jedinců.

H_A Poskytování sociální opory má vliv na věk nezaměstnaných jedinců.

χ^2 test nezávislosti pomůže posoudit, zda lze nulovou hypotézu zamítnout, nebo k tomu nebude důvod.

Kontingenční tabulka obsahuje skutečné četnosti kombinací statistických znaků - věk nezaměstnaných (ve sloupcích) a dostupnost sociální opory (v řádcích). Celkový rozsah souboru $n = 104$.

Tabulka 7: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 2. hypotéze

2. hypotéza	méně než 26 let	26 - 35 let	36 - 49 let	50 a více let
se sociální oporou	21	13	25	12
bez sociální opory	8	11	5	9

Pomocí vzorce $n_{0ij} = \frac{n_{i \cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$ jsou spočítány teoretické četnosti a zaneseny do tabulky:

Tabulka 8: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 2. hypotéze

19,79808	16,38462	20,48077	14,33654
9,20192	7,61538	9,51923	6,66346

Žádná z vypočtených hodnot není nižší než 5, lze tedy postoupit k testování nezávislosti pomocí χ^2 testu. Testové kritérium χ^2 je počítáno podle vzorce:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^m \frac{(n_{ij} - n_{0ij})^2}{n_{0ij}}$$

Členy součtu testového kritéria jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka 9: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 2. hypotéze

0,07297	0,69917	0,99720	0,38080	2,15014
0,15699	1,50427	2,14549	0,81931	4,62606
0,22996	2,20344	3,14269	1,20011	6,77621

Testové kritérium $\chi^2 \doteq 6,776$ se porovná s kritickou hodnotou $\chi_{\alpha, ([k-1] \cdot [m-1])}^2$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ a pro stupeň volnosti = 3, je dle tabulek kritická hodnota $\chi_{0,05(3)}^2 = 7,815$.

$$6,776 \doteq \chi^2 < \chi_{0,05(3)}^2 = 7,815$$

Testové kritérium je menší než tabulková kritická hodnota $\chi_{0,05(3)}^2$, není tedy důvod zamítat nulovou hypotézu. Věk nezaměstnaných jedinců neovlivňuje dostupnost jejich sociální opory.

Ověření platnosti 3. hypotézy

H₀ Sociální vztahy méně oceňují nezaměstnaní jedinci, kteří se spoléhají na úřad práce, než jedinci, kteří sami aktivně vyhledávají novou práci.

H_A Sociální vztahy více oceňují nezaměstnaní jedinci, kteří se spoléhají na úřad práce, než jedinci, kteří sami aktivně vyhledávají novou práci.

Skutečné četnosti odpovědí nezaměstnaných na otázky související s touto hypotézou jsou v následující kontingenční tabulce. Řádky tabulky zobrazují rozdělení respondentů dle míry pomoci prostřednictvím sociálních vztahů, sloupce různé možnosti hledání zaměstnání.

Tabulka 10: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 3. hypotéze

3. hypotéza	aktivní vyhledávání práce	úřad práce
sociální vztahy URČITĚ ANO	35	19
sociální vztahy SPÍŠE ANO	30	13
sociální vztahy SPÍŠE NE	18	8
sociální vztahy URČITĚ NE	6	2

Celkový rozsah souboru je 131, neboť respondenti mohli v otázce hledání zaměstnání vybrat více možností.

Vypočtené teoretické četnosti jsou opět zobrazeny v tabulce:

Tabulka 11: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 3. hypotéze

36,68702	17,31298
29,21374	13,78626
17,66412	8,33588
5,43511	2,56489

Počet teoretických četností nižších než 5 je menší než 20 %, lze použít χ^2 test nezávislosti.

Výpočet testového kritéria χ^2 se opírá o hodnoty vypočtené do tabulky:

Tabulka 12: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 3. hypotéze

0,07758	0,16439	0,24196
0,02116	0,04484	0,06600
0,00639	0,01353	0,01992
0,05871	0,12441	0,18312
0,16383	0,34717	0,51101

Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ a pro stupeň volnosti = 3, je dle tabulek kritická hodnota $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$, tato se porovná s hodnotou testového kritéria $\chi^2 \doteq 0,511$.

$$0,511 \doteq \chi^2 < \chi^2_{0,05(3)} = 7,815$$

Testové kritérium je menší, než tabulková kritická hodnota $\chi^2_{0,05(3)}$, není tedy důvod zamítat nulovou hypotézu. Sociální vztahy jsou důležitější pro nezaměstnané, kteří se aktivně podílejí na hledání zaměstnání, než pro nezaměstnané spoléhající se na úřad práce.

Ověření platnosti 4. hypotézy

H₀ Vzdělání nezaměstnaných jedinců nemá vliv na snížení životní úrovně v době nezaměstnanosti.

H_A Vzdělání nezaměstnaných jedinců má vliv na snížení životní úrovně v době nezaměstnanosti.

Vzdělání bylo v tomto případě rozlišeno na 6 skupin (sloupce): bez vzdělání, základní vzdělání, střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání a vysokoškolské vzdělání. Skutečné četnosti rozdělené druhým statistickým znakem – zda se respondentům v době nezaměstnanosti snížila životní úroveň (řádky) – jsou opět uvedeny v tabulce:

Tabulka 13: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků ke 4. hypotéze

4. hypotéza	bez	ZŠ	SŠ, VL	SŠ, M	VOŠ	VŠ
určitě ANO	4	30	18	7	2	0
spíše ANO	3	6	8	2	0	1
spíše NE	0	6	3	3	0	0
určitě NE	1	5	3	2	0	1

Teoretické četnosti potom vypadají následovně:

Tabulka 14: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 4. hypotéze

4,64762	27,30476	18,59048	8,13333	1,16190	1,16190
1,52381	8,95238	6,09524	2,66667	0,38095	0,38095
0,91429	5,37143	3,65714	1,60000	0,22857	0,22857
0,91429	5,37143	3,65714	1,60000	0,22857	0,22857

Vzhledem k tomu, že pro χ^2 test je potřeba, aby bylo méně než 20 % hodnot teoretických četností nižších než 5 a zároveň žádná nesmí být nižší než 1, je nutné, aby bylo zjednodušeno členění některého statistického znaku, a to sloučením některých hodnot. Sloučené hodnoty jsou ve znaku dosažené vzdělání: bez vzdělání a základní vzdělání, dále pak vyšší odborné vzdělání a vysokoškolské vzdělání.

Tabulka 15: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze

4. hypotéza	bez+ZŠ	SŠ, VL	SŠ, M	VOŠ+VŠ
určitě ANO	34	18	7	2
spíše ANO	9	8	2	1
spíše NE	6	3	3	0
určitě NE	6	3	2	1

Teoretické četnosti upravené tabulky:

Tabulka 16: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 4. hypotéze

31,95238	18,59048	8,13333	2,32381
10,47619	6,09524	2,66667	0,76190
6,28571	3,65714	1,60000	0,45714
6,28571	3,65714	1,60000	0,45714

Stále nejsou splněny podmínky χ^2 testu a je potřeba znovu sloučit hodnoty. Vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání se sloučí se středním vzděláním s maturitní zkouškou:

Tabulka 17: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze

4. hypotéza	bez+ZŠ	SŠ, VL	SŠ+VOŠ+VŠ
určitě ANO	34	18	9
spíše ANO	9	8	3
spíše NE	6	3	3
určitě NE	6	3	3

Teoretické četnosti:

Tabulka 18: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze

31,95238	18,59048	10,45714
10,47619	6,09524	3,42857
6,28571	3,65714	2,05714
6,28571	3,65714	2,05714

I nadále je příliš mnoho teoretických četností nižších než 5, proto je sloučeno ještě střední vzdělání s výučním listem s vyššími vzděláními.

Tabulka 19: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze

4. hypotéza	bez+ZŠ	ostatní
určitě ANO	34	27
spíše ANO	9	11
spíše NE	6	6
určitě NE	6	6

Teoretické četnosti:

Tabulka 20: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 4. hypotéze

31,95238	29,04762
10,47619	9,52381
6,28571	5,71429
6,28571	5,71429

Nyní lze použít χ^2 test.

Tabulka 21: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 4. hypotéze

0,13122	0,14434	0,27556
0,20801	0,22881	0,43682
0,01299	0,01429	0,02727
0,01299	0,01429	0,02727
0,36520	0,40172	0,76692

Testové kritérium χ^2 vyšlo nižší než tabulková kritická hodnota na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

$$0,767 \doteq \chi^2 < \chi_{0,05(3)}^2 = 7,815$$

Není proto důvod zamítnat nulovou hypotézu. Vzdělání nezaměstnaných jedinců neovlivňuje snižování životní úrovně v době nezaměstnanosti.

Ověření platnosti 5. hypotézy

H₀ Délka nezaměstnanosti nemá vliv na snížení životní úrovně nezaměstnaných jedinců.

H_A Délka nezaměstnanosti má vliv na snížení životní úrovně nezaměstnaných jedinců.

Skutečné četnosti z kontingenční tabulky se použijí pro výpočet teoretických četností. Řádky tabulky zobrazují rozdělení respondentů dle snížení životní úrovně, sloupce dobu trvání nezaměstnanosti.

Tabulka 22: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 5. hypotéze

5. hypotéza	méně než 4 měsíce	4 - 6 měsíců	7 měsíců - 1 rok	více než 1 rok
určitě ANO	17	3	9	31
spíše ANO	9	0	3	7
spíše NE	5	2	0	5
určitě NE	9	0	0	3

Teoretické četnosti následně vypadají takto:

Tabulka 23: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 5. hypotéze

23,30097	2,91262	6,99029	26,79612
7,37864	0,92233	2,21359	8,48544
4,66019	0,58252	1,39806	5,35922
4,66019	0,58252	1,39806	5,35922

Hodnoty neodpovídají ani jedné z podmínek χ^2 testu nezávislosti, proto je třeba snížit rozčlenění některého statistického znaku. Zde se sloučí doba trvání nezaměstnanosti méně než 4 měsíce a 4 až 6 měsíců, dále pak 7 měsíců až 1 rok a více než 1 rok:

Tabulka 24: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 5. hypotéze

5. hypotéza	do 6 měsíců včetně	více než 6 měsíců
určitě ANO	20	40
spíše ANO	9	10
spíše NE	7	5
určitě NE	9	3

Nyní již teoretické četnosti vycházejí tak, že je možné použít χ^2 test.

Tabulka 25: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 5. hypotéze

26,21359	33,78641
8,30097	10,69903
5,24272	6,75728
5,24272	6,75728

Následuje tabulka pro výpočet testového kritéria χ^2 se všemi potřebnými členy:

Tabulka 26: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 5. hypotéze

1,47285	1,14273	2,61558
0,05887	0,04567	0,10454
0,58901	0,45699	1,04601
2,69272	2,08918	4,78190
4,81345	3,73457	8,54802

Kritická hodnota χ^2 testu pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a 3 stupně volnosti $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Porovnáním s testovým kritériem $\chi^2 \doteq 8,548$ vychází najevo, že je třeba nulovou hypotézu zamítnout. Délka trvání nezaměstnanosti ovlivňuje snižování životní úrovně nezaměstnaných.

Je možné ještě spočítat, jak silné je toto ovlivňování testovaných statistických znaků, a to Pearsonovým normovaným koeficientem:

$$\text{Pearsonův koeficient: } C = \sqrt{\frac{\chi^2}{n+\chi^2}} = \sqrt{\frac{8,548}{103+8,548}} \doteq \sqrt{0,07663} \doteq 0,27682.$$

$$\text{Pearsonův normovaný koeficient: } C_{norm} = \frac{C}{C_{max}},$$

$$\text{kde } C_{max} = \sqrt{\frac{q-1}{q}} = \sqrt{\frac{\min(k,m)-1}{\min(k,m)}} = \sqrt{\frac{\min(4;2)-1}{\min(4;2)}} = \sqrt{\frac{2-1}{2}} \doteq 0,70711$$

$$\text{a tedy } C_{norm} = \frac{C}{C_{max}} = \frac{0,27682}{0,70711} \doteq 0,39148.$$

Hodnota normovaného Pearsonova koeficientu odpovídá středně silné závislosti mezi testovanými statistickými znaky.

5. Diskuse

Cílem této části diplomové práce je shrnutí výzkumného šetření, včetně porovnání vyhodnocených výsledků jednotlivých částí dotazníku a testování stanovených hypotéz.

Kvantitativní výzkum byl prováděn pomocí dotazníkového šetření ve Šluknovském výběžku, na Úřadu práce ČR, v kontaktních pracovištích Varnsdorf a Rumburk. Celkem bylo respondentům distribuováno 200 dotazníků. Z celkového počtu oslovených jedinců bylo ochotno dotazník vyplnit pouze 54 %, tedy 109 respondentů. Zbylých 46 % respondentů dotazník vyplnit odmítlo. Svou neochotu odůvodňovali například nezájmem o spolupráci, která není honorovaná. Někteří nezaměstnaní se nedokázali v otázkách orientovat, jejich smysl jim unikal. Lze usuzovat, že příčinou bylo základní vzdělání, často absolvované v nižším ročníku základní školy či základní školy speciální. Nicméně i přes tyto nepříznivé okolnosti bylo možné dotazník považovat za vypovídající. V souboru vyplněných dotazníků bylo více mužů (52 %), ženy (48 %) tvořily menší část výzkumného souboru.

Příčin ztráty zaměstnání je několik, ve výzkumném šetření bylo prokázáno, že jejich poměr není nijak zvlášť odlišný. Mezi nejčastěji uváděnými byl zdravotní stav, výpověď z pracovního poměru, nespokojenost se stávajícím zaměstnáním, mateřská dovolená, absolvování školy apod. Absence praxe a nedostatek pracovních zkušeností byly nejčastější uváděnou příčinou vzniku nezaměstnanosti u absolventů škol, kteří nenašli uplatnění (28 %). S tímto výsledkem šetření se shodují názory I. Nového a A. Suryňka (2006), a to že zvláštní riziko představuje v nezaměstnanosti právě absolvování školy či učebního oboru. Mezi příčinami ztráty zaměstnání a velikostí měst byla testována závislost. Souvisí velikost města, odkud je nezaměstnaný, s nezaměstnaností ve Šluknovském výběžku? Bylo prokázáno, že ano, velikost bydliště má spojitost s mírou nezaměstnanosti.

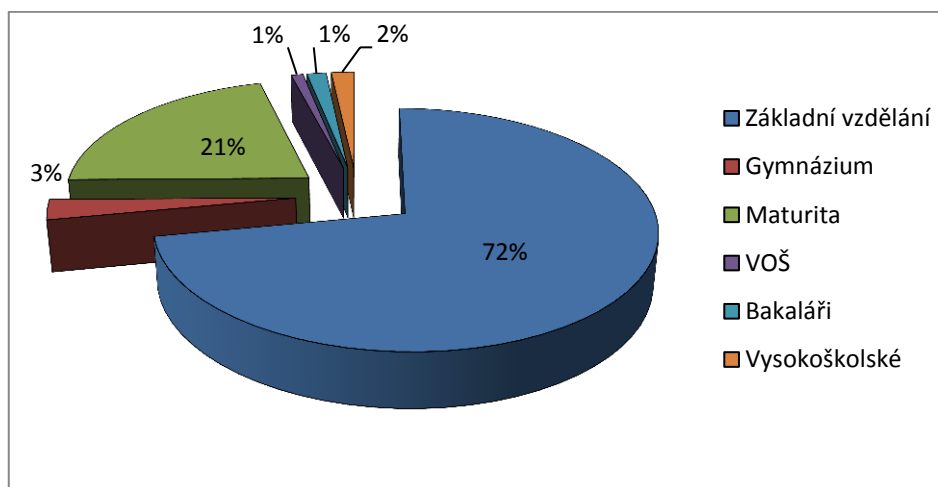
Pozitivním zjištěním tohoto šetření je, že ve většině případů se měli nezaměstnaní jedinci Šluknovského výběžku o koho „opřít“, že jim v jejich náročné situaci byla poskytována sociální opora, která pro ně, obzvláště při ztrátě zaměstnání, byla velice důležitá. Onu důležitost potvrzuje i V. Kebza (2005). Dle jeho slov, právě sociální opora partnera a rodiny může být pro nezaměstnané jedince dobrým nárazníkovým faktorem.

Společně s I. Šolcovou (1999) ji považuje za jakýsi sociální fond, ze kterého lze čerpat v případě potřeby, a systém sociálních vztahů, jejichž prostřednictvím se člověku dostává pomoci při snaze dostat nárokům a dosáhnout cílů. Poskytování sociální opory bylo jedním z faktorů, jež byly porovnávány v rámci testování hypotéz. Porovnávána byla závislost mezi poskytováním sociální opory a věkem nezaměstnaných jedinců. Prokázáno bylo, že věk nezaměstnaných nesouvisí s dostupností sociální opory.

Z výzkumu též vyplynulo, že sociální vztahy byly a jsou pro nezaměstnané jedince velice důležité, a to nejen jako sociální opora, ale i jako pomoc při hledání nového zaměstnání. J. Vymětal (2004) ve své publikaci uvádí, že člověk ve svém životě potřebuje udržovat sociální vztahy, jejich prostřednictvím se stává lidskou bytostí, je jejich součástí celý život. Lidské potřeby jsou uspokojovány právě ve vztazích. I pro vytvoření emoční stability je považován za základ život ve vztazích, a to v těch, které jsou subjektivně blízké a současně bezpečné. Respondenti si byli vědomi, že jim sociální vztahy mohou pomoci se získáním nové práce. Pro kladnou odpověď ohledně důležitosti sociálních vztahů bylo 72 % respondentů. Tito zároveň využívali sociální vztahy k odlehčení nastalého problému, k podpoře ve složité situaci. Díky komunikaci prostřednictvím sociálních sítí se cítilo lépe 70 % jedinců, kteří se nestyděli za svou tíživou situaci a naopak o ní se svými blízkými či známými mluvili. Byli to převážně optimističtí, svobodní a mladí jedinci. V souvislosti s touto skutečností byla testována závislost mezi sociálními vztahy a aktivitou při hledání zaměstnání nebo naopak pasivního čekání na nabídky úřadu práce. Respektive, kteří jedinci více oceňují sociální vztahy, ti aktivní či ti pasivní? Při testování závislosti mezi těmito znaky bylo prokázáno, že jsou sociální vztahy důležitější pro nezaměstnané, kteří se aktivně podílejí na hledání zaměstnání, než pro jedince spoléhající se na úřad práce. Pro úplnost, pro aktivní vyhledávání bylo 57 % respondentů, na nabídky úřadu práce pasivně čekalo 14 % a obě možnosti v dotazníku označilo 28 % dotazovaných.

Negativním projevem nezaměstnanosti bylo u většiny respondentů snížení životní úrovně. Pokles životní úrovně při ztrátě zaměstnání, včetně zhoršení finanční situace, potvrzuje D. Brožová (2003). A právě dotazníkové šetření prokázalo, že se nedostatečné finanční zázemí nezaměstnaných jedincůjevilo jako problematický sociální faktor, především v ohledu, že neměli možnost dopřát svým nejbližším ani to, co bylo dříve samozřejmostí.

Výše uvedené snížení životní úrovně bylo testováno v závislosti na vzdělanosti. „Má vzdělání nezaměstnaných jedinců vliv na snížení životní úrovně?“ Z výzkumného šetření vyplynulo, že nejvíce respondentů (45 %) dosáhlo pouze základního vzdělání a dalších 30 % získalo výuční list. Vzhledem k tomu, že jedinci se základním vzděláním většinou pocházejí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, kde je předpokládána nízká životní úroveň, není překvapivé, že závislost mezi uvedenými jevy nebyla prokázána. Tuto skutečnost lze doložit poznatky J. Trhlíkové, H. Úlovcové a J. Vojtěcha (2006), kteří uvádějí, že především mladí lidé s nízkou úrovní vzdělání vedou specifický způsob života a nejeví zájem o vzdělávání. Nízká úroveň vzdělání se tak u nich stává vážným handicapem, jenž způsobuje mizivé uplatnění na pracovním trhu i získání solidního životního standardu. Snížená životní úroveň je tedy v daných komunitách považována za normální. V souvislosti s úrovní vzdělání je třeba uvést skutečnost, že ve Šluknovském výběžku bylo k 31. 12. 2014 evidováno na Úřadu práce 3743 nezaměstnaných osob, z toho cca 1700 osob se základním vzděláním. Úroveň vzdělání nezaměstnaných jedinců ve Šluknovském výběžku znázorňuje přiložený graf (MPSV, 2015).

Graf 29: Vzdělanostní úroveň nezaměstnaných jedinců ve Šluknovském výběžku

Snížení životní úrovně bylo také testováno v závislosti na délce trvání nezaměstnanosti. Tato závislost byla potvrzena, prokázalo se, že délka trvání nezaměstnanosti vliv na snížení úrovně má, a to závislost středně silnou. Dlouhodobě bylo nezaměstnaných 45 % respondentů, u nichž je velice pravděpodobné snížení životní úrovně. Tuto skutečnost potvrzuje D. Brožová (2003), uvádí, že čím déle je člověk nezaměstnaný, tím se jeho životní situace zhoršuje.

Provedené šetření poskytlo zajímavé zjištění o možnosti využívání rekvalifikačních kurzů. Ne všichni nezaměstnaní jedinci tuto možnost využili. Pouze čtvrtina, tedy 25 % respondentů odpověděla, že se těchto kurzů účastnila. Ostatní o tuto možnost zvyšování si kvalifikace zájem neprojevali. Lze ale předpokládat, že jedinci, kteří rekvalifikační kurzy pokládají jako jednu z možností zvýšit si kvalifikaci (27 % respondentů), a tím získat větší šanci na nové zaměstnání, teprve tuto možnost využijí. Malý zájem o rekvalifikační kurzy je mimo jiné způsoben i nízkou motivací. Jak upozorňují P. Mareš a T. Sirovátka (2003) je motivace důležitým předpokladem ke vstupu do tohoto programu. Mezi základní motivační činitele řadí nejen získání dalších znalostí a dovedností, ale i začlenění do širších sociálních sítí. Jak dokládá dotazníkové šetření, mnozí jedinci si tyto skutečnosti neuvědomují.

Jedním z dílčích cílů dotazníkového šetření bylo zjistit, zda je možné přistupovat k nezaměstnanosti pozitivně. Šetření potvrdilo, že ano. Získané poznatky lze podpořit míněním J. Krívohlavého (2012), a sice že je důležité, jak se k dané situaci postavíme, jak na ni nahlížíme. Podobně smýšlejí i S. Mühleisen, N. Oberhuber (2008), doporučují zaměřit se prvotně na šance, které se před člověkem otevírají a nemyslet na překážky. Dle autorky je rozhodující, jak danou situaci vyhodnotíme my sami. Většina respondentů, kteří odpověděli, že je možné vnímat nezaměstnanost pozitivně, uvedli, že díky nezaměstnanosti měli více času pro sebe a své blízké, na své zájmy, koníčky, společenskou aktivitu, pro seberealizaci, apod. Ztráta zaměstnání je motivovala zdokonalovat se pro trh práce, dala jim možnost zvyšovat si kvalifikaci či vzdělání a získat tak nové či lepší zaměstnání. Tento fakt koresponduje s poznatkem B. Buchtové (2002), že jedinci, kteří vhodně využívají volného času, stanovují si cíle a usilují o jejich splnění, najdou dříve ztracenou rovnováhu. Podobně smýšlejí i M. Jahodová, P. F. Lazarsfeld a H. Zeisel (1971). Tito se domnívají, že jedinec, jenž během své nezaměstnanosti využívá svůj čas smysluplnými aktivitami, vykazuje pak lepší duševní zdraví a subjektivní pocit pohody.

Žít spokojený a úspěšný život je v rukou každého jedince, záleží na jeho přesvědčení, na tom, jak je zodpovědný a loajální sám k sobě, i na tom, čemu věří, na myšlení posilovaném sebedůvěrou, pochopení smyslu života a optimismu (Hajná, 2006). Otázky týkající se optimismu a pozitivního náhledu nezaměstnaných jedinců na danou situaci byly respondentům položeny s cílem zjistit, jak dalece si nezaměstnaní

důvěřují při hledání nového zaměstnání. Příjemné bylo zjištění, že se optimisty cítila většina dotazovaných. Věřili si, že naleznou dobře placenou práci i práci, se kterou budou spokojeni. Nevzdali se a snažili se překonávat problémy způsobené nezaměstnaností. Jednalo se o 68 % respondentů. Tito se snažili vidět ve všem to dobré, nepřemýšleli o problémech, ale o jejich řešení. Neměli strach postavit se dané situaci, ale bojovali s ní. To potvrdila slova autorek M. Schrageové a E. Kopcové (2009) v tom, že náročné změny v nezaměstnanosti měly a mají za následek zvyšovat snahu jedince zabývat se sám sebou.

Všeobecně bychom měli mít na paměti, že každý jedinec má právo na šťastný život. Proto je třeba, především v období nezaměstnanosti, jej nasměrovat, ukázat, že se lze naučit optimisticky nahlížet na složité životní situace a věřit v lepší budoucnost.

6. Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzovat psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti a najít odpovědi na výzkumné otázky, zda je možné náročnou situaci při ztrátě zaměstnání zvládnout a zda lze vnímat nezaměstnanost pozitivně. Cíle i úkoly práce se zdařilo naplnit. V teoretické části byla provedena deskripce základní terminologie. Empirická část byla zaměřena na dotazníkové šetření, které pomohlo objasnit položené otázky.

Jak již bylo uvedeno v teoretické části práce, nezaměstnanost nelze považovat za jednoduchý problém s jednoduchým řešením (Mankiw, 1999), neboť je stále jedním z největších problémů současnosti. Ale i přesto je možné ztrátu zaměstnání zvládnout, poučit se z chyb, zamyslet se nad sebou, využít složitou situaci k seberealizaci a ke zdokonalení sebe sama.

Z diskuse je patrné, že pozitivní myšlení v nezaměstnanosti je velice důležité, jelikož pomáhá neztrácet naději na změnu a nepodléhat tíži situace. Nezaměstnaným jedincům lze doporučit, aby zachovávali určitý denní režim, zůstali aktivní při hledání nového zaměstnání a využívali volný čas k sebevzdělávání, neuzavírali se do sebe, ale naopak o svých problémech mluvili a řešili je, pěstovali optimismus a věřili v úspěch svého snažení, že práci lze najít. A v neposlední řadě, v případě potřeby, více využívali služeb poradenského střediska (IPS) a nabídek Úřadu práce ČR. IPS je součástí úřadu práce, poskytuje aktuální informace, např. o možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v praxi, o nárocích a požadavcích na jednotlivá povolání, možnostech rekvalifikace apod. To vše by mohlo být pomocníkem při hledání odpovědí, jak změnit daný problém.

V návaznosti na zjištěné poznatky v dotazníkovém šetření jsou autorkou práce navržena následná opatření. Více motivovat klienty, aby se účastnili nabízených i zvolených rekvalifikačních kurzů a využívali služeb Úřadu práce ČR. Příkladem jsou Evropské služby zaměstnanosti (EURES) nabízející veřejné služby určené nejen uchazečům a zájemcům o práci, také pracujícím i zaměstnavatelům, kteří zde mohou nalézt databázi volných pracovních míst v členských zemích sítě EURES. Zájemci mají možnost vytvořit si prostřednictvím této služby účet uchazeče o zaměstnání, vložit svůj profesní

životopis a být zařazení v on-line databázi přístupné zaměstnavatelům v zemích sítě EURES (MPSV, 2015).

Pro dlouhodobě nezaměstnané jedince, kteří díky ztrátě zaměstnání přestali věřit ve své schopnosti a dovednosti, rozšířit nabídky Úřadu práce ČR o motivační programy zaměřené na zvyšování sebedůvěry. Zvyšování důvěry v sebe a optimistický náhled na situaci by měly být podporovány a posilovány, protože jejich prostřednictvím by bylo možno předejít zhoršení zdravotního stavu, nízkému sebevědomí, možná i zvýšenému výskytu sociálně patologických jevů u nezaměstnaných jedinců. Bylo by dobré vedle vzdělávacích kurzů, které ve spolupráci s úřadem probíhají, vytvořit programy či projekty, kde by byli dlouhodobě nezaměstnaní jedinci motivováni k posilování sebevědomí, kde by se naučili změnám v přístupu k náročným situacím a zbavili se tak obav, že problém nelze zvládnout. Též na sobě pracovat a radovat se i z malých úspěchů, utvrzovat se v přesvědčení, že každý člověk je v něčem dobrý a pokud si bude věřit, zvládne nelehké problémy, které s sebou nezaměstnanost přináší.

Pro lokality s vyšší mírou nezaměstnanosti by měl být opět otevřen program zaměřený na motivaci nezaměstnaných jedinců v jednotlivých pracovních oblastech. Tento by spočíval ve vytvoření odpovídajícího zázemí pro specialisty, kteří by prováděli testování nezaměstnaných jedinců a následně jim doporučili odpovídající pracovní místa. Inovace zmíněného návrhu by spočívala v preferenci hodnocení jedince, dle jeho schopností a dovedností, nikoliv dle stupně vzdělání a dosavadní praxe. V minulosti byl výše uvedený program s názvem Bilanční diagnostika Úřadem práce ČR nabízen, tento program spočíval v práci psychologa působícího na úřadech práce v kontaktních pracovištích, jenž zjišťoval nejvhodnější využití dovedností a schopností klientů, přičemž následně doporučil vhodný druh zaměstnání. V letech 2012 a 2013 se Národnímu vzdělávacímu fondu v rámci operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost podařilo realizovat krátkodobý projekt se stejným názvem a zaměřením na „optimální využití potenciality člověka při hledání alternativ jeho uplatnění“ (NVF, 2015). Vzhledem k faktu, že stav nezaměstnaných jedinců je stále vysoký, bylo by na místě podporovat projekty, které se osvědčily a jsou přínosem pro jedince i společnost.

Z tohoto pohledu si myslím, že by tato diplomová práce mohla být přínosem nejen pro nezaměstnané jedince, ale i pro instituce zabývající se vyhledáváním práce pro své

klienty v tom smyslu, aby se cíleně zaměřily na psychologické aspekty, jež nezaměstnanost přináší. Aby si uvědomily, že je třeba podpory a připravily další vhodné vzdělávací programy, čímž by nezaměstnaným jedincům pomohly ve smyslu materiálním i psychickém.

7. Seznam použitých zdrojů

- ARMSTRONG, M. *Human Resource Management Practice*. London and Philadelphia: Kogan Page, 2006. 982 s. ISBN 0-7494-4631-5.
- BARTOŇOVÁ, M. *Strategie vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 223 s. ISBN 978-80-210-5103-4.
- BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3434-7.
- BROŽOVÁ, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4.
- BUCHTOVÁ, B. a kol. *Člověk – psychosomatická bytost. K problému lidské sebereflexe*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 234 s. ISBN 80-210-1341-9.
- BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.
- FISCHER, S., ŠKODA, J., *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- HAJNÁ, Z. *Motivace, sebepoznání, úspěch, aneb jak si počínat na trhu práce*. 3. vydání. Praha: Český svaz žen, 2006. 48 s. ISBN 80-239-7710-5.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. 776 s. ISBN 978-80-7367-569-1.
- HELÍSEK, M. *Makroekonomie: základní kurz*. 2. přepracované vydání. Slaný: Melandrium, 2002. 236 s. ISBN 80-86175-25-1.
- HELUS, Z. *Úvod do psychologie*. Praha: Grada, 2011. 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.

- HUBINKOVÁ, Z. a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3. aktualizované, doplněné a přepracované vydání. Praha: Grada, 2008. 277 s. ISBN 978-80-247-1593-3.
- JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 382-233-97.
- KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Akademia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5.
- KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 4. rozšířené a doplněné vydání. Praha: Management Press, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7261-168-3.
- KRAFT, J., BEDNÁŘOVÁ, P., KOCOUREK, A. *Ekonomie I*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. 215 s. ISBN 978-82-7372-905-9.
- KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Optimismus, pesimismus a prevence deprese*. Praha: Grada. 2012. 138 s. ISBN 978-80-247-4007-2.
- LÍŠKA, V. *Zpracování a obhajoba bakalářské a diplomové práce*. Praha: Professional Publishing, 2010. 93 s. ISBN 978-80-7431-021-8.
- MALINDOVÁ, K. *Zdravotní aspekty nezaměstnanosti*. Československá psychologie. 2011. R. 5, č. 2-3.
- MANKIW, Gregory N. *Zásady ekonomie*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999. 763 s. ISBN 80-7169-891-1.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. ISBN 80-86429-08-3.
- MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.

- MÜHLEISEN, S., OBERHUBER, N. *Komunikační a jiné měkké dovednosti. Soft skills v praxi*. Praha: Grada. 2008. 192 s. ISBN 978-80-247-2662-5.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia. 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- NOVÁK, T. *Sebedůvěra, cesta k úspěchu*. Praha: Grada, 1999. 107 s. ISBN 80-7169-708-7.
- NOVÝ, I., SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2006. 287 s. ISBN 80-247-1705-0.
- PAUKNEROVÁ, D. a kol. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2012. 264 s. ISBN 978-80-247-3809-3.
- PAULÍK, K. *Psychologické aspekty zvládnutí zátěže muži a ženami*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2012. 192 s. ISBN 978-80-7368-993-3.
- PÁVKOVÁ, J. et al., *Pedagogika volného času*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. 29 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PLAMÍNEK, J. *Sebepoznání, sebeřízení a stres*. 3. doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2013. 192 s. ISBN 978-80-247-4751-4.
- SCHRAGGEOVÁ, M., & KOPCOVÁ, E. Externé vs. interné atribúcie nezamestnanosti ako základ typológie nezamestnaných. *Československá psychologie*. 2009. R. LIII, č. 2.
- SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P.: *Trh práce, nezaměstnanost a sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 272 s. ISBN 80-210-3048-8.
- SIROVÁTKA, T.: *Politika pracovního trhu*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 171 s. ISBN 80-210-1251-X.
- SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada Publishing. 2012. 304 s. ISBN 978-80-247-3507-8.

- SVATOŠOVÁ, L., KÁBA, B. *Statistické metody II*. Praha: ČZU PEF, 2008. 105 s. ISBN 978-80-213-1736-9.
- ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. Prediktory osobní pohody (well-being u reprezentativního souboru české populace). *Československá psychologie*. 2005. R. 49, č. 1.
- ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. *Sociální opora jako významný protektivní faktor*. *Československá psychologie*. 1999. R. 43, č. 1.
- ŠTIKAR, J., RYMEŠ, M., RIEGEL, K., HOSKOVEC, J. *Psychologie ve světě práce*. Praha: Karolinum, 2003. 462 s. ISBN 80-246-0448-5.
- TRHLÍKOVÁ, J., ÚLOVCOVÁ, H., VOJTĚCH, J. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006. 68 s. ISBN 80-85118-98-X.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2008. 870-2 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VYMĚTAL, J. a kol. *Obecná psychoterapie*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Grada, 2004. 339 s. ISBN 978-80-247-0723-5.
- WALKER, I. *Výzkumné metody a statistika. Z pohledu psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2013. 218 s. ISBN 978-80-247-3920-5.
- WIEKE, T. *Problémové rozhovory v zaměstnání. Jak se naučit správně a úspěšně komunikovat*. Praha: Grada, 2006. 110 s. ISBN 80-247-1685-2.
- ZEMANOVÁ, I. *Motivace pro rehabilitanty*. Kolín: Pedrehab, s.r.o. 2011. 31 l. ISBN 978-80-904604-1-6.

Internetové zdroje:

Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-07-30]. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS. Dostupné z www: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps.

- Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-07-30]. Míra registrované nezaměstnanosti v ČR. Dostupné z www: http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_nezamestnanost_.
- Člověk v tísní [online]. [cit. 2014-07-25]. Sociální integrace. Dostupné z www: <http://www.clovekvtisni.cz/cs>.
- HORA, O. *Strategie dlouhodobě nezaměstnaných*. bbbb[online]. [cit. 2014-07-16]. Dostupné z www: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_267.pdf.
- Eurostat [online]. [cit. 2014-08-15]. Unemployment statistics. Dostupné z www: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics.
- Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2014-07-24]. Aktuální znění vybraných právních předpisů. Rekvalifikace. Dostupné z www: https://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni.
- Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2014-07-30]. Časové řady. Dostupné z www: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady.
- Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2015-02-3]. EURES. Dostupné z www: <http://portal.mpsv.cz/eures/sit>.
- Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2014-07-30]. O úřadu práce České republiky. Dostupné z www: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup>.
- Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2015-02-9]. Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska republiky. Dostupné z www: https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem/?stat=2000000000110&obdobi=A&rok=2015&uzemi=0&send=send&_piref37_240429_37_240428_240428.pohled=1&_piref37_240429_37_240428_240428.xslselect=nazev&_piref37_240429_37_240428_240428.xslorder=1&_piref37_240429_37_240428_240428.xslmapatag=okresy&_piref37_240429_37_240428_240428.xslmapasloupec=&_piref37_240429_37_240428_240428.usr1=0.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2014-10-6]. Vyhlášení rozvojového programu MŠMT. Dostupné z www:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyhlaseni-rozvojoveho-programu-msmt-1>.

Národní vzdělávací fond. [online]. [cit. 2015-02-6]. Bilanční diagnostika. Dostupné z www: <http://www.nvf.cz/bilancni-diagnostika>.

Státní zdravotní ústav [online]. [cit. 2014-08-18]. Prediktory osobní pohody (WELL-BEING) u reprezentativního souboru české populace. Dostupné z www: http://www.szu.cz/uploads/documents/czsp/psycho/2013/Studie_prediktory_osobni_pohody.pdf.

8. Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ČR od roku 1990 do roku 2012 - stav k 31. 12. (MPSV, ČSÚ, 2014).	18
Graf 2: Podíl nezaměstnaných osob (dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let k obyvatelstvu ve stejném věku v %) v ČR od roku 2005 do roku 2013 (MPSV, 2014).	19
Graf 3: Porovnání míry registrované nezaměstnanosti v ČR a v EU-28 od roku 2002 (Eurostat, 2014)	21
Graf 4: Porovnání míry registrované nezaměstnanosti v EU-28, USA a Japonsku od roku 2002 do roku 2013 v % (Eurostat, 2014).	22
Graf 5: Výzkumný soubor	46
Graf 6: Složení respondentů v závislosti na pohlaví	46
Graf 7: Složení respondentů v závislosti na věku	47
Graf 8: Složení respondentů dle místa bydliště	47
Graf 9: Složení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	48
Graf 10: Složení respondentů dle rodinného stavu	49
Graf 11: Složení respondentů dle společného života v domácnosti	49
Graf 12: Složení respondentů v závislosti na době trvání nezaměstnanosti	50
Graf 13: Složení respondentů dle příčin nezaměstnanosti	51
Graf 14: Složení respondentů v závislosti na snížení životní úrovně	51
Graf 15: Rozložení všech odpovědí respondentů v závislosti na hledání zaměstnání	52
Graf 16: Složení respondentů dle využití možnosti rekvalifikačních kurzů	52
Graf 17: Rozložení všech odpovědí respondentů v závislosti na vnímání stavů a pocitů v nezaměstnanosti	53
Graf 18: Složení respondentů dle dodržování denního režimu	54
Graf 19: Složení respondentů v závislosti na komunikaci se známými lidmi	54
Graf 20: Složení respondentů v závislosti na hledání zaměstnání s pomocí přátel a známých	55
Graf 21: Složení respondentů dle vlivu nezaměstnanosti na sociální vztahy	56
Graf 22: Složení respondentů v závislosti na změně v sociálních vztazích	56
Graf 23: Složení respondentů v závislosti na sociální opoře blízké osoby	57

Graf 24: Složení respondentů dle pozitivního vnímání nezaměstnanosti.....	58
Graf 25: Složení respondentů v závislosti na optimistickém či pesimistickém náhledu na hledání zaměstnání	58
Graf 26: Složení respondentů v závislosti na vnímání nového zaměstnání.....	59
Graf 27: Rozložení všech odpovědí respondentů v závislosti na způsobu zvyšování šance při získání nového zaměstnání	60
Graf 28: Složení respondentů v závislosti na integraci nezaměstnaných jedinců	60
Graf 29: Vzdělanostní úroveň nezaměstnaných jedinců ve Šluknovském výběžku	74
Tabulka 1: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v EU-28 a dalších zemích od roku 2002 do roku 2013 v % (Eurostat, 2014).....	20
Tabulka 2: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 1. hypotéze ..	62
Tabulka 3: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 1. hypotéze	62
Tabulka 4: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 1. hypotéze	62
Tabulka 5: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 1. hypotéze	63
Tabulka 6: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 1. hypotéze	63
Tabulka 7: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 2. hypotéze ..	65
Tabulka 8: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 2. hypotéze	65
Tabulka 9: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 2. hypotéze	65
Tabulka 10: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 3. hypotéze	66
Tabulka 11: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 3. hypotéze	66
Tabulka 12: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 3. hypotéze	67
Tabulka 13: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků ke 4. hypotéze	67
Tabulka 14: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 4. hypotéze	68
Tabulka 15: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze	68

Tabulka 16: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 4. hypotéze	68
Tabulka 17: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze	68
Tabulka 18: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze	68
Tabulka 19: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků ke 4. hypotéze	69
Tabulka 20: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 4. hypotéze	69
Tabulka 21: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 4. hypotéze	69
Tabulka 22: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 5. hypotéze	70
Tabulka 23: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací statistických znaků k 5. hypotéze	70
Tabulka 24: Skutečné četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 5. hypotéze	70
Tabulka 25: Teoretické četnosti jednotlivých kombinací sloučených statistických znaků k 5. hypotéze	70
Tabulka 26: Členy testového kritéria (vč. součtů) k 5. hypotéze	71

9. Přílohy

9.1. Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze. Dovoluji si Vás oslovit v rámci diplomové práce, zaměřené na psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dobrovolného a zcela anonymního dotazníku, který je součástí výzkumného šetření mé práce. Odpovědi prosím zakřížkujte.

Velmi děkuji za Vaši spolupráci, čas i ochotu, který věnujete vyplnění dotazníku.

Bc. Lenka Jelínková

1. Vaše pohlaví?

- muž
 žena

2. Vaše věková kategorie?

- méně než 26 let
 26 – 35 let
 36 – 49 let
 50 a více let

3. Pokud se cítíte být Romem, zaškrtněte:

4. Místo Vašeho bydliště?

- Šluknov a okolí
 Rumburk a okolí
 Varnsdorf a okolí
 Dolní Poustevna a okolí
 jiné, prosím, uveďte:.....

5. Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- bez vzdělání
 základní
 střední odborné s výučním listem
 střední odborné či všeobecné s maturitním vysvědčením
 vyšší odborné
 vysokoškolské, prosím, uveďte akademický titul:.....

6. Váš rodinný stav?

- svobodný/á
- vdaná/ženatý
- rozvedený/á
- vdovec/vdova

7. Žijete v domácnosti sám/sama?

- ano
- ne

8. Jak dlouho trvá Vaše nezaměstnanost?

- méně než 4 měsíce
- 4-6 měsíců
- 7 měsíců - 1 rok
- déle než 1 rok

9. Vyberte jednu z okolností vzniku Vaší nezaměstnanosti:

- absolvent/ka, zatím jsem nenašel/nenašla zaměstnání
- ukončení mateřské dovolené
- výpověď od zaměstnavatele
- nespokojenost se zaměstnáním (výpověď z mé strany)
- zdravotní stav
- jiné, prosím, uveďte:

.....
.....

10. Snížila se v době nezaměstnanosti Vaše životní úroveň?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

11. Jak postupujete při hledání zaměstnání? (možno zaškrtnout více možností)

- aktivně vyhledávám pracovní příležitosti sám/sama
- přijímám nabídky Úřadu práce
- jiné možnosti, prosím, uveďte:

.....
.....

12. Využil/a jste možnost rekvalifikace?

- ano
- ne

13. Vnímáte některé z uvedených stavů a pocitů ve Vaší náročné životní situaci?

- nezájem o okolní dění
- obavy z neúspěchu při hledání zaměstnání
- bezmocnost
- pocit méněcennosti, nízká sebedůvěra
- deprese

14. I přesto, že jste nezaměstnaný/á, dodržujete pravidelný denní režim, jako je např. ranní vstávání, starost o domácnost a rodinu, hledání zaměstnání apod.?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

15. Mluvíte o své složité situaci se známými lidmi?

- ano
- ne

16. Myslíte si, že Vám příbuzní, přátelé a známí mohou pomoci s hledáním zaměstnání?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

17. Jak ovlivňují stavy a pocity, plynoucí z nezaměstnanosti, Váš vztah k přátelům a známým?

- pozitivně (např.: využívám setkání k příležitosti hledání nové práce)
- negativně (např.: stydím se za svou situaci)
- neovlivňují

18. Pociťujete změnu ve vztazích s nejbližšími a přáteli?

- ano
- ne
- neumím posoudit

19. Je ve Vašem životě blízká osoba, která Vám pomáhá zvládnout složité období v nezaměstnanosti?

- ano
- ne

20. Je možné vnímat nezaměstnanost pozitivně?

ano

ne

Prosím, uveďte proč:

.....

.....

.....

21. Cítíte se být při hledání zaměstnání spíše optimistou či pesimistou?

spíše optimistou

spíše pesimistou

22. Jak vnímáte získání nového zaměstnání?

pozitivně (např. mám příležitost naučit se něčemu novému, rozšířit si vědomosti a získat další zkušenosti)

negativně (např. mám obavy z učení se novým věcem)

neumím posoudit

23. Jakým způsobem zvyšujete šanci na získání nového zaměstnání? (možno zaškrtnout více možností)

sebevzděláváním

dalším vzděláváním (studiem SŠ, VŠ)

rekvalifikačními kurzy

nezajímám se

jiné, prosím, popište:

.....

.....

24. Je, dle Vašeho názoru, obtížné začleňování dlouhodobě nezaměstnaných osob zpět do pracovního života?

ano

ne

neumím posoudit

Děkuji za vyplnění dotazníku.